

Leerplan

OPLEIDING

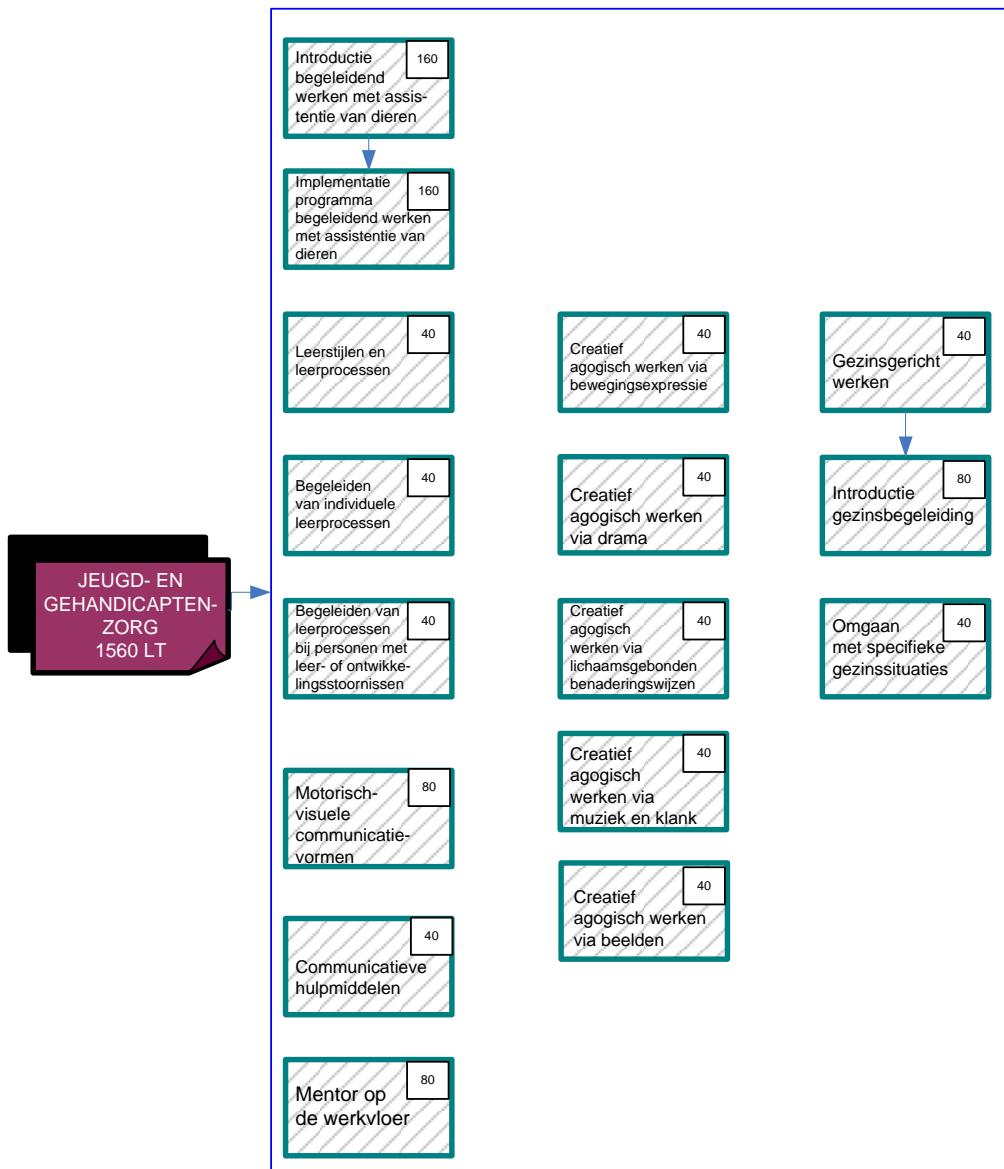
Jeugd- en Gehandicaptenzorg

Secundair Volwassenenonderwijs
Modulair

Studiegebied
Specifieke personenzorg

Communicatief gedrag	TV 40	ICT	TV 40	Levensloop- psychologie	TV 40	Observeren en rapporteren	TV 40	Methodische werkbegeleiding en supervisie 1	PV 20	Gesupervis. Beroepspraktijk 1	PV 80
Communicatieve vaardigheden	TV 40	Omgaan met diversiteit	TV 40	Ortho- pedagogische vraagstellingen	TV 40	Werken met groepen	TV 40	Methodische werkbegeleiding en supervisie 2	PV 20	Gesupervis. Beroepspraktijk 2	PV 80
Samenwerkings- vaardigheden	TV 40	Deontologisch en ethisch handelen	TV 40	Ortho- agogische vraagstellingen	TV 40	Activiteiten- begeleiding	TV 40	Methodische werkbegeleiding en supervisie 3	PV 20	Gesupervis. Beroepspraktijk 3	PV 80
Expressieve vaardigheden	TV 40	Emancipatorisch handelen	TV 40	Psychosociale vraagstellingen	TV 40	Verzorgen, veiligheid en gezondheid	TV 40	Methodische werkbegeleiding en supervisie 4	PV 20	Gesupervis. Beroepspraktijk 4	PV 80
		Professionaliteit en kwaliteitszorg	TV 40	Woon- en leefklimaat	TV 40	Methodisch handelen in een organisatie	TV 40	Methodische werkbegeleiding en supervisie 5	PV 20	Gesupervis. Beroepspraktijk 5	PV 80
		Welzijn en gezondheids- zorg	TV 40	Sociaal- emotioneel begeleiden	TV 40	Omgaan met het cliëntsysteem	TV 40	Methodische werkbegeleiding en supervisie 6	PV 20	Gesupervis. Beroepspraktijk 6	PV 80
				Omgaan met moelijk gedrag	TV 40	Actuele tendensen in het welzijnswerk	TV 40				
Jeugd- en Gehandicaptenzorg 1560 lestijden											

OPLEIDINGSTRAJECT

Het goedgekeurd leerplan voor de uitbreidingsmodules vind je [hier](#)

CONCORDANTIETABEL

Naam	Code	Lestijden	Vak
Communicatief gedrag	M PZ 001	40	TV Agogische methodieken
Communicatieve vaardigheden	M PZ 002	40	TV Agogische methodieken
Samenwerkingsvaardigheden	M PZ 003	40	TV Agogische methodieken
Expressieve vaardigheden	M PZ 004	40	TV Agogische methodieken
ICT	M PZ 005	40	TV Informaticatoepassingen
Omgaan met diversiteit	M PZ 006	40	TV Agogische methodieken
Deontologisch en ethisch handelen	M PZ 007	40	TV Agogische methodieken
Emancipatorisch handelen	M PZ 008	40	TV Opvoedkunde
Professionaliteit en kwaliteitszorg	M PZ 009	40	TV Agogische methodieken
Welzijn en gezondheidszorg	M PZ 010	40	TV Agogische methodieken
Levensloopsychologie	M PZ 011	40	TV Toegepaste psychologie
Orthopedagogische vraagstellingen	M PZ 012	40	TV Opvoedkunde
Orthoagogische vraagstellingen	M PZ 013	40	TV Opvoedkunde
Psychosociale vraagstellingen	M PZ 014	40	TV Opvoedkunde
Woon- en leefklimaat	M PZ 015	40	TV Agogische methodieken
Sociaal – emotioneel begeleiden	M PZ 016	40	TV Agogische methodieken
Omgaan met moeilijk gedrag	M PZ 017	40	TV Opvoedkunde
Observeren en rapporteren	M PZ 018	40	TV Agogische methodieken
Werken met groepen	M PZ 019	40	TV Agogische methodieken
Activiteitenbegeleiding	M PZ 020	40	TV Situatiegerichte

			training
Verzorgen, veiligheid en gezondheid	M PZ 021	40	TV Verzorging
Methodisch handelen in een organisatie	M PZ 022	40	TV Agogische methodieken
Omgaan met het cliëntsysteem	M PZ 023	40	TV Situatiegerichte training
Actuele tendensen in het welzijnswerk	M PZ 024	40	TV Agogische methodieken
Methodische werkbegeleiding en Supervisie1	M PZ 025	20	PV Praktijk situatiegerichte training
Methodische werkbegeleiding en Supervisie2	M PZ 026	20	PV Praktijk situatiegerichte training
Methodische werkbegeleiding en Supervisie3	M PZ 027	20	PV Praktijk situatiegerichte training
Methodische werkbegeleiding en Supervisie4	M PZ 028	20	PV Praktijk situatiegerichte training
Methodische werkbegeleiding en Supervisie5	M PZ 029	20	PV Praktijk situatiegerichte training
Methodische werkbegeleiding en Supervisie6	M PZ 030	20	PV Praktijk situatiegerichte training
Gesuperviseerde beroepspraktijk1	M PZ 031	80	PV Praktijk situatiegerichte training
Gesuperviseerde beroepspraktijk2	M PZ 032	80	PV Praktijk situatiegerichte training
Gesuperviseerde beroepspraktijk3	M PZ 033	80	PV Praktijk situatiegerichte training
Gesuperviseerde beroepspraktijk4	M PZ 034	80	PV Praktijk situatiegerichte training
Gesuperviseerde beroepspraktijk5	M PZ 035	80	PV Praktijk situatiegerichte training
Gesuperviseerde beroepspraktijk6	M PZ 036	80	PV Praktijk situatiegerichte training

Meewerkende centra voor volwassenenonderwijs

- CVO – Brussel
- CVO TNA – Antwerpen
- SCVO- Sité – Antwerpen
- CVO LBC-NVK – Turnhout
- CVO VSPW – Mol
- CVO VSPW – Hasselt
- CVO VSPW – Kortrijk
- CVO VSPW – Gent
- CVO VTI – Leuven
- CVO – Leuven/Landen

Inhoudstafel

1	Inleiding	10
2	Beginsituatie	13
3	Algemene doelstellingen van de opleiding	14
4	Methodologische wenken en didactische hulpmiddelen	15
5	Evaluatie van de cursisten	17
6	Module M PZ 001 - Communicatief gedrag - 40 Lestijden	18
6.1	Algemene doelstelling van de module	18
6.2	Beginsituatie	18
6.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	18
7	Module M PZ 002 - Communicatieve vaardigheden - 40 Lestijden	20
7.1	Algemene doelstelling van de module	20
7.2	Beginsituatie	20
7.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	20
8	Module M PZ 003 - Samenwerkingsvaardigheden - 40 Lestijden	22
8.1	Algemene doelstelling van de module	22
8.2	Beginsituatie	22
8.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	22
9	Module M PZ 004 - Expressieve vaardigheden - 40 Lestijden	24
9.1	Algemene doelstelling van de module	24
9.2	Beginsituatie	24
9.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	24
10	Module M PZ 005- ICT - 40 Lestijden	26
10.1	Algemene doelstelling van de module	26
10.2	Beginsituatie	26
10.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	26
11	Module M PZ G 006 - Omgaan met diversiteit - 40 Lestijden	28
11.1	Algemene doelstelling van de module	28
11.2	Beginsituatie	28
11.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	28
12	Module M PZ 007 - Deontologisch en ethisch handelen - 40 Lestijden	30
12.1	Algemene doelstelling van de module	30
12.2	Beginsituatie	30
12.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	30
13	Module M PZ 008 - Emancipatorisch handelen - 40 Lestijden	32
13.1	Algemene doelstelling van de module	32
13.2	Beginsituatie	32
13.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	32
14	Module M PZ 009 - Professionaliteit en kwaliteitszorg - 40 Lestijden	33
14.1	Algemene doelstelling van de module	33
14.2	Beginsituatie	33
14.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	33

15	Module M PZ 010 - Welzijn en gezondheidszorg - 40 Lestijden _____	35
15.1	Algemene doelstelling van de module _____	35
15.2	Beginsituatie _____	35
15.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	35
16	Module M PZ 011 - Levensloopspsychologie - 40 Lestijden _____	36
16.1	Algemene doelstelling van de module _____	36
16.2	Beginsituatie _____	36
16.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	36
17	Module M PZ 012 - Orthopedagogische vraagstellingen - 40 Lestijden _____	38
17.1	Algemene doelstelling van de module _____	38
17.2	Beginsituatie _____	38
17.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	38
18	Module M PZ 013 - Orthoagogische vraagstellingen - 40 Lestijden _____	40
18.1	Algemene doelstelling van de module _____	40
18.2	Beginsituatie _____	40
18.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	40
19	Module M PZ 014 - Psychosociale vraagstellingen - 40 Lestijden _____	42
19.1	Algemene doelstelling van de module _____	42
19.2	Beginsituatie _____	42
19.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	42
20	Module M PZ 015 - Woon en leefklimaat - 40 Lestijden _____	44
20.1	Algemene doelstelling van de module _____	44
20.2	Beginsituatie _____	44
20.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	44
21	Module M PZ 016 - Sociaal – emotioneel begeleiden - 40 Lestijden _____	46
21.1	Algemene doelstelling van de module _____	46
21.2	Beginsituatie _____	46
21.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	46
22	Module M PZ 017 - Omgaan met moeilijk gedrag - 40 Lestijden _____	48
22.1	Algemene doelstelling van de module _____	48
22.2	Beginsituatie _____	48
22.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	48
23	Module M PZ G 018 - Observeren en rapporteren - 40 Lestijden _____	50
23.1	Algemene doelstelling van de module _____	50
23.2	Beginsituatie _____	50
23.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	50
24	Module M PZ G 019 - Werken met groepen - 40 Lestijden _____	52
24.1	Algemene doelstelling van de module _____	52
24.2	Beginsituatie _____	52
24.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	52
25	Module M PZ G 020 - Activiteitenbegeleiding - 40 Lestijden _____	54
25.1	Algemene doelstelling van de module _____	54
25.2	Beginsituatie _____	54

25.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	54
26	Module M PZ 021 - Verzorgen, veiligheid en gezondheid - 40 Lestijden _____	56
26.1	Algemene doelstelling van de module _____	56
26.2	Beginsituatie _____	56
26.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	56
27	Module M PZ 022 - Methodisch handelen in een organisatie - 40 Lestijden _____	59
27.1	Algemene doelstelling van de module _____	59
27.2	Beginsituatie _____	59
27.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	59
28	Module M PZ 023 - Omgaan met het cliëntsysteem - 40 Lestijden _____	61
28.1	Algemene doelstelling van de module _____	61
28.2	Beginsituatie _____	61
28.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	61
29	Module M PZ 024 - Actuele tendensen in het welzijnswerk - 40 Lestijden _____	63
29.1	Algemene doelstelling van de module _____	63
29.2	Beginsituatie _____	63
29.3	Leerplandoelstellingen en leerinhouden _____	63
30.1	Algemene doelstelling _____	64
30.2	Beginsituatie _____	64
30.4	Leerinhouden _____	64
30.5	Organisatie _____	65
30.6	Methodologische wenken _____	65
31	Modules M PZ 031 t.e.m. 036 - Gesuperviseerde beroepspraktijk 1 tot en met 6 _____	67
31.1	Algemene doelstelling _____	67
31.2	Organisatie _____	67
31.3	Begeleiding van de beroepspraktijk _____	67
31.4	Beoordeling van de beroepspraktijk _____	68
32	Bibliografie _____	70

1 Inleiding

1.1. Netoverschrijdend project

Dit leerplan is gerealiseerd door een netoverschrijdende werkgroep. Dit team bestond uit leraren, opleidingscoördinatoren en directies van de centra voor volwassenenonderwijs die de opleiding Jeugd- en Gehandicaptenzorg organiseren.

Dit samenwerkingsverband heeft verschillende meerwaarden;

- Het product is een mix/ het resultaat van de expertise en deskundigheid van de betrokken centra.
- Doorheen dit samenwerkingsproces wordt gewerkt aan een gemeenschappelijke visie met betrekking tot het opleiden van opvoeders/begeleiders.
- De inwisselbaarheid van de verschillende modules over de centra heen wordt gegarandeerd. Het individueel leerproces van een cursist, die eventueel zijn programma samenstelt met de modules over de verschillende centra heen, heeft waarborgen op gebied van inhoud en continuïteit inzake leerproces.
- Er wordt gestreefd naar gestandaardiseerde procedures met betrekking tot EVC/ EVK-beleid.

1.2. Visie op de opleiding

Dit leerplan is gebaseerd op het gelijknamige opleidingsprofiel B.VI.R. van 05/09/2014 (B.S. 05/12/2014)

In de opleiding Jeugd- en Gehandicaptenzorg verwerft de cursist de basis- en beroepsspecifieke competenties die nodig zijn om als beginnende beroepsbeoefenaar aan het werk te gaan in het werkveld en wordt de basis gelegd voor een verdere professionalisering gedurende zijn loopbaan.

'Een competentie is het vermogen om op basis van een geïntegreerd geheel van aanwezige kennis, vaardigheden en houdingen adequaat te handelen in beroepssituaties en het vermogen om keuzes en beslissingen die tijdens dat handelen gemaakt worden te kunnen verantwoorden en erop te kunnen reflecteren'.

De competenties vormen aldus het kader van wat de cursist moet kennen en kunnen om adequaat te handelen (handelingsbekwaamheid) in een bepaalde beroepscontext.

Centraal in de opleiding staat het aanleren, ontwikkelen en verwerven van de competenties en hierin de persoonlijke groei van de cursist. De hoekstenen in dit leerproces zijn;

- het ervaringsgericht leren
- de combinatie/ wisselwerking tussen theorie en praktijk
- het reflecteren

Concreet betekent dit dat:

- het ontwikkelen van competenties gezien wordt als een groeiproces. Door te leren reflecteren op zijn handelen komt de cursist geleidelijk tot een verbreding, verdieping en verrijking van zijn competenties. Verbreden houdt in dat de cursist de competenties kan toepassen in verschillende en in toenemende complexe situaties. Verdieping betekent dat de competenties door toenemende bewustheid en reflectie steeds beter worden geïntegreerd. Verrijking tenslotte wil zeggen dat de competenties steeds meer iets van de persoon zelf worden, bewuster worden ingezet.
- er geleerd wordt in een beroepsgerichte context. Bij elke leeractiviteit wordt de relatie met de beroepspraktijk duidelijk zichtbaar gemaakt. Kennis, vaardigheden en houdingen dienen zoveel mogelijk geïntegreerd te worden aangeboden. Door voortdurend de relatie te leggen met de rollen en taken in het toekomstige werkveld, wordt het leren functioneel en verhoogt het de intrinsieke motivatie van de cursist.
- de nadruk komt te liggen op kennisconstructie i.p.v. op kennisreproductie door de cursist. Niet de vraag wat geleerd wordt maar wel hoe geleerd wordt komt centraal te staan. De activiteit van de leraar moet vooral gericht zijn op de kwaliteit van die kennisconstructie, zijn rol verschuift van lesgever naar begeleider van leerprocessen.
- de cursist in staat wordt gesteld in toenemende mate de verantwoordelijkheid op te nemen voor zijn eigen ontwikkeling. Het is belangrijk dat de cursisten zoveel mogelijk sturing kunnen geven aan hun eigen leerproces omdat hierdoor de kwaliteit van de kennis die zij verwerven verhoogt. Dit houdt in dat ook aandacht wordt besteed aan het ontwikkelen van metacognitieve vaardigheden zoals het leren leren, het leren reflecteren over het eigen leerproces en het ontwikkelen van het zelfstandig leervermogen van de cursist.
- rekening wordt gehouden met individuele verschillen tussen cursisten. Er moeten mogelijkheden worden ingebouwd tot individuele differentiatie op vlak van studietempo, inhoud en leerweg. Het uitwerken van individueel aangepaste leertrajecten en erkennen van elders verworven competenties krijgt hierbinnen zijn plaats.

Daaraan gekoppeld moet een adequate leeromgeving gecreëerd worden. Dit houdt een leeromgeving in die;

- levensecht is en uitnodigt tot activiteit, d.w.z. zoveel mogelijk aansluit bij de concrete praktijk om de betrokkenheid van de cursist te verhogen.

- naast cognitieve inhouden ook vaardigheden en attitudes betreft in het leerproces. Een competentie is immers een geïntegreerd geheel van kennis, vaardigheden en houdingen.
- rekening houdt met de leerstijlen van de cursist. De manier van leren is bepalend voor de kwaliteit van de opgedane kennis, inzichten en vaardigheden. Naast zijn eigen leerstijl moet ook het hanteren van andere leerstijlen door de cursist ontwikkeld worden.
- het zelfsturend leren stimuleert door de cursist aan te moedigen en te ondersteunen om op een actieve wijze tot kennisconstructie te komen en te reflecteren over zijn leerproces.
- zorgt dat de cursist systematisch het besef van eigen bekwaamheid ontwikkelt door het regelmatig geven van feedback en het leren reflecteren.

1.3. Opleidingsconcept

1.3.1. Koppeling theorie en praktijk.

In de opleiding staat een voortdurende koppeling van theorie en praktijk centraal. Het binnenschoolscurriculum is afgestemd op het leren op de werkplek. We onderscheiden een ondersteunende en een integratieve leerlijn. In de ondersteunende leerlijn worden kennis en inzichten verworven en vaardigheden getraind, die noodzakelijk zijn als basis voor het handelen, aangeboden als losstaande elementen. Belangrijk hierbij is dat ook tijdens deze leermomenten steeds gestart wordt met een oriëntatie op de beroepstaak om de relatie met het werkveld zichtbaar te maken. In de integratieve leerlijn wordt uitgegaan van realistische taken, opgaven en problemen uit het werkveld. Kennis, vaardigheden en houdingen komen hierbij geïntegreerd aan bod. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van projecten, casebesprekingen en toepassingen in gesimuleerde situaties, waarbij ook ingespeeld wordt op de ervaringen van de cursisten in het werkveld.

De gesuperviseerde beroepspraktijk biedt de cursist de mogelijkheid om het geleerde toe te passen in reële beroepssituaties. Essentieel bij dit alles is dat de verschillende leeractiviteiten een zinvolle onderlinge samenhang vertonen en gericht zijn op het realiseren van bepaalde leerdoelen c.q. het ontwikkelen van bepaalde competenties. Ook zal het leren reflecteren systematisch aan bod moeten komen, het moet een rode draad zijn door de hele opleiding. Dit reflecteren mag niet beperkt blijven tot de vraag 'wat moet ik doen om het morgen beter te doen?', maar ook 'waarom heb ik dit zo gedaan?'

De eerste vraag is gericht op het onmiddellijk verbeteren van gedrag in een bepaalde situatie, het waarom verwijst naar de onderliggende inzichten en opvattingen die het gedrag sturen.

1.3.2. Opbouw van het curriculum

Het leertraject met zijn verschillende modules en competenties kan aangeboden worden via een opleidingstraject. In de opbouw van dit traject wordt rekening gehouden met volgende criteria:

- complexiteit van (te hanteren) situaties
- integratie
- transfer naar reële beroepssituaties
- zelfstandigheid.

Voor de lesmodules(TV) zijn de competenties vertaald in meer concrete leerplandoelstellingen. Voor de modules Methodische werkbegeleiding en supervisie (TV) worden telkens de vooropgestelde basiscompetenties vanuit onderling verschillende contexten en/of verdiepende dimensies aangeleerd. Het individueel leertraject/ leerproces (op het niveau van de supervisie) vormt hierin een rode draad.

Voor de modules Gesuperviseerde beroepspraktijk (PV) worden de competenties niet verder geconcretiseerd per module. Iedere cursist wordt immers op zijn eigen manier competent. Een vooraf vastgelegd sequentieel pad dat elke cursist op dezelfde manier moet doorlopen is derhalve niet wenselijk. De gesuperviseerde beroepspraktijk moet de mogelijkheid bieden tot individuele trajecten afgestemd op het beginniveau, de persoonlijke interesse, de persoonlijke ontwikkeling en competentiegroei van de cursisten. We opteren hier voor een indeling van competenties naar beheersingsniveaus op basis van een combinatie van twee of meer van bovengenoemde criteria.

1.3.3. Aanzet tot zelfsturing

Wanneer wij van de cursist verwachten dat hij in toenemende mate zelf de verantwoordelijkheid neemt voor zijn ontwikkeling en groei, betekent dit dat hij tijdens de opleiding ook kansen krijgt om zelfstandig te werken, initiatief te nemen, keuzes te maken.

Dit houdt in dat de leraar zijn onderwijsstijl voldoende varieert in functie van het leerproces van de cursisten. De leraargestuurde manier van lesgeven, het lesgeven vanuit gedeelde sturing tussen leraar en cursist en een cursistgestuurde manier van lesgeven wisselen elkaar voortdurend af.

In de gesuperviseerde beroepspraktijk wordt deze zelfsturing aangemoedigd door te werken met een individueel gericht leertraject.

1.4. Diplomagericht

De opleiding Jeugd- en Gehandicaptenzorg wordt bekrachtigd met een 'certificaat Jeugd- en Gehandicaptenzorg'.

Dit certificaat in combinatie met een certificaat 'Algemene Vorming TSO3' leidt tot een diploma Jeugd- en Gehandicaptenzorg (= diploma secundair onderwijs). Cursisten die in het bezit zijn van een diploma secundair onderwijs, ontvangen ook een diploma bij het beëindigen van de opleiding.

2 Beginsituatie

2.1 Toelatingsvoorwaarden

Om met de opleiding te mogen starten, dient de cursist te voldoen aan de decretale toelatingsvoorwaarden.

De start van de opleiding wordt bij voorkeur voorafgegaan door een intake. Deze procedure heeft tot doel om enerzijds een duidelijk zicht te krijgen op de mogelijkheden van de cursist om de opleiding te volgen en af te werken, en anderzijds om, indien nodig, te bekijken hoe er remediërend kan gewerkt worden tijdens het volgen van de opleiding.

De criteria waarop deze procedure en testen worden gebaseerd zijn:

- de motivatie en draagkracht om de opleiding te starten en te volgen
- de kennis van de Nederlandse taal

2.2 Kenmerken van de cursisten

De cursistengroep is heel heterogeen van samenstelling. Er zijn grote verschillen tussen de cursisten op gebied van leeftijd, vooropleiding, culturele achtergrond, gezinssituatie, ervaring...

3 Algemene doelstellingen van de opleiding

De opvoeder/begeleider begeleidt en ondersteunt kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen die zich in een (tijdelijke) moeilijke en/ of problematische opvoeding- of welzijnssituatie bevinden. De begeleiding en/of ondersteuning is er op gericht om de ontwikkeling, welzijn en levenskwaliteit te bevorderen en dit vanuit een dialogische en emancipatorische visie.

Het uitgangspunt voor die begeleiding is de vraagstelling van de cliënt en/of het cliëntsysteem.

De opvoeder/begeleider richt de aandacht niet alleen op de persoon maar ook op de context waarin die persoon functioneert. Hij heeft frequente en langdurige contacten met de cliënt in dagelijkse leefsituaties, in een voorziening of in de eigen leefomgeving van de cliënt.

De opvoeder/begeleider kan zowel individueel werken met een cliënt als met een groep. De begeleiding kan zowel residentieel, semi-residentieel als ambulante verlopen. Dat wordt onder meer bepaald door de aard van de problematiek, de leeftijd of de keuze van de cliënt zelf.

De opleiding Jeugd- en Gehandicaptenzorg richt zich op de professionele vorming van begeleiders in de verschillende sectoren/ werkteerren:

- psychosociale sector
- sector mensen met een beperking
- (ped)agogisch werkveld
- ouderenzorg
- ...

De competenties vertrekken vanuit een aantal verschillende invalshoeken; het (persoonlijk) begeleiden van de cliënt, de contacten met het cliëntsysteem, het begeleiden van de groep, het organiseren van een optimaal leefklimaat, het begeleiden van activiteiten, het samenwerken met collega's en team, het methodisch en professioneel werken en het bevorderen van eigen deskundigheid.

Bij het beëindigen van zijn opleiding, heeft de cursist de beroepsspecifieke en basiscompetenties van een opvoeder/ begeleider zoals omschreven in het beroepsprofiel, verworven op het niveau van een beginnende beroepsbeoefenaar.

Naast het werken aan de beroepsspecifieke en basiscompetenties, wordt ook ruim aandacht besteed aan persoonsvorming. Het functioneren in de rol van opvoeder/ begeleider kan immers niet los gezien worden van de persoon van de begeleider omdat dit het belangrijkste instrument is waarover hij beschikt.

Het is vooral tijdens de methodische werkbegeleiding en supervisie dat de cursist aangezet wordt kritisch te reflecteren over het eigen functioneren als persoon en zo leert zijn denken, voelen en handelen geïntegreerd te benutten. Gezien zowel de professionele als de persoonlijke groei nooit afgerond zijn, is het belangrijk dat de cursisten bij het beëindigen van hun opleiding in staat zijn de verantwoordelijkheid voor verdere professionalisering en persoonlijke ontwikkeling op te nemen. Het realiseren van deze doelstelling wordt nagestreefd door aandacht te besteden aan het leren leren.

De sleutelvaardigheden zijn algemene competenties die in alle modules aan bod dienen te worden gebracht. Zij worden tevens evenveel geoefend in deze opleiding als daar buiten, o.a. door globaal in een sociale context te functioneren. Waar zij in dit leerplan onder de resp. modules worden vermeld, worden zij ook expliciet geoefend en geëvalueerd.

4 Methodologische wenken en didactische hulpmiddelen

De wijze waarop een centrum de competenties realiseert is de autonomie van elk centrum afzonderlijk. We geven hier wel enkele richtlijnen om een adequate leeromgeving te realiseren, zodat men vertrekt vanuit een gelijkgerichte visie.

Een adequate leeromgeving is een leeromgeving die levensecht is en uitnodigt tot activiteit, die het zelfsturend leren stimuleert, die zorgt dat de cursist systematisch eigen deskundigheid ontwikkelt, die naast cognitieve inhouden ook vaardigheden en attitudes betreft in het leerproces en die rekening houdt met de leerstijlen van de cursist.

4.1 Levensecht en actief

De leeromgeving is er één die als echt ervaren wordt en waarin cursisten gestimuleerd worden tot actief leren: zelf doen, zelf denken, zelf sturen, De leraar kiest dus best een werkvorm die de activiteit van de cursist effectief stimuleert en die deze activiteit ook toelaat. Het gaat om werkvormen die vallen binnen de categorieën van interactievormen (verschillende soorten discussievormen, vragen stellen...), opdrachtvormen (ICT-opdrachten, literatuurstudie, schrijven van een tekst, practicum, werkbladen...) samenwerkingsvormen (groepswerk, partnerwerk, projectwerk...) en spelvormen (rollenspel, simulatiespel, schimmenspel, raadspelen ...) en instructievormen zoals doceren. Indien situaties, oefeningen, opdrachten, casussen,... realistisch zijn en uit het werkveld komen, zal een cursist vlotter de link leggen tussen de klas en de praktijk (echtheid) en het geleerde aanvoelen als nuttig en relevant. Dit heeft het bijkomende voordeel dat cursisten nauwer betrokken raken met hun leerproces en er een actievere rol in spelen.

4.2 Van leraargestuurd naar cursistgestuurd

Een cursist heeft in het begin van zijn leerproces meer begeleiding en sturing nodig. Naarmate hij vordert in zijn opleiding zal de cursist meer en meer zelfstandig beslissingen nemen in verband met leerdoelen, leeractiviteiten en zelfbeoordeling. Het leerproces wordt dan niet meer (volledig) gestuurd door de leraar, maar gaat via gedeelde sturing over naar een cursistgestuurd leerproces. De gehanteerde werkvormen worden op zo'n manier uitgewerkt dat de cursist geleidelijk aan ook de kans krijgt om zichzelf te sturen, zijn eigen leerproces in eigen handen te nemen, zelfstandig te werken, keuzes te maken. De werkvormen situeren zich op een continuüm van leraargestuurd tot cursistgestuurd. Doceren is bijvoorbeeld een instructievorm, waar de leraar het leerproces (volledig) stuurt. Samenwerkingsvormen, zoals bijvoorbeeld een groepswerk kan meer leraargestuurd zijn. De leraar bepaalt welke opdracht(en) er in het groepswerk zit(ten), verdeelt deze onder in kleine subvragen, bepaalt wie welke taak krijgt, waar en hoe de cursist de informatie kan terugvinden, enz. Datzelfde groepswerk kan ook meer cursistgestuurd ingevuld worden. De leraar formuleert een opdracht waarin cursisten zelf hun weg moet zoeken. Ze moeten zelf op zoek gaan naar waar vinden we hiervoor materiaal, welke subopdrachten zitten vervat in deze opdracht opdat we tot een goed resultaat kunnen komen,... . Het is duidelijk dat de taak van de leraar hierdoor verandert. Hij is niet meer degene die alle instructies geeft en het leerproces daarmee afrondt. Hij biedt leerkansen aan, begeleidt hun leerproces en gaat in op hun leervragen en leerbehoeften door concrete en gerichte feedback te geven op hun leerproces én product. Hij evolueert van instructeur naar coach/begeleider.

4.3 Ontwikkelen van eigen deskundigheid

In het begin van de opleiding is vooral de leraar die feedback geeft op het leerproces van de cursist. De bedoeling is dat de cursist deze reflectieve houding ook aanleert. Het is een belangrijke vaardigheid om inzicht te krijgen in eigen deskundigheid en op die manier de mogelijkheid te creëren zijn professionaliteit bij te sturen. Het is de taak van de leraar om de cursist te leren hoe hij zijn eigen functioneren kan beoordelen en hoe hij vervolgens zijn gedrag kan bijsturen in bepaalde situaties door zichzelf de vragen te stellen: 'wat doe ik, hoe doe ik het, heeft mijn gedrag positieve en/of negatieve gevolgen en wat moet ik doen om het beter te doen?'. Het gedrag dat iemand stelt wordt gestuurd door bepaalde onderliggende inzichten, opvattingen. Wil men dat gedrag veranderen, dan zal men inzicht moeten krijgen in deze onderliggende opvattingen. Dus een cursist die zijn gedrag wil optimaliseren zal zich de vraag moeten stellen: ' waarom handel ik op die manier, hoe kijk ik naar de situaties waarin ik zit?'

4.4 Kennis, vaardigheden en attitudes

Zoals uit bovenstaande blijkt is het belangrijk om de cursist niet enkel cognitieve inhouden/kennis over te brengen, maar ook aandacht te besteden aan vaardigheden, zoals onder andere reflecteren, en attitudes. Naast het volgen van de lessen doet de cursist ervaringen op in de praktijk. Hier doet de cursist heel wat ervaring op die bruikbaar is in de klas. De praktijk veronderstelt dat de cursist kennis, maar ook een aantal vaktechnische, cognitieve en metacognitieve vaardigheden en heel wat attitudes bezit (of moet verwerven). Dus moeten al deze componenten aan bod komen in het leerproces. De ene werkvorm leent zich beter om kennis over te brengen (bijvoorbeeld doceren), de andere om vaardigheden aan te leren (opdrachten) en nog andere om attitudes aan te leren (discussie, klasgesprek, stellingenspel...). Dit werkt het meest efficiënt indien dit op een ervaringsgerichte manier aangebracht wordt. Een eerste stap is vertrekken van de ervaringen die de cursist, onder andere, opdoet op de praktijkplaats. Door een fragment te laten zien in de klas, kan een leraar reactie uitlokken: 'he, dat heb ik

ook gezien op mijn praktijkplaats..’ of kan men de cursisten rechtstreeks bevragen: ‘wie heeft al te maken gehad met een driftbui van een kleuter?’, of de leraar kan een observatie-opdracht geven... Door die ervaringen in de klas te brengen ziet de cursist de link met de praktijk vaak beter en vlugger en kan hij omgekeerd gemakkelijker de transfer maken van de klas naar de praktijk. Bovendien verhoogt het de betrokkenheid op de les. Belangrijk hierbij is dat men deze ervaringen, die door de cursist aangehaald worden verder bespreekt in de klas. Door de juiste vraagstelling, een leergesprek... laat de leraar de cursist nadenken/reflecteren over deze ervaringen: wat heb ik gezien, hoe voelde dat, hoe reageerde ik, waarom was dat mijn reactie, wat was het gevolg hiervan, hoe denken/zien medecursisten hierover? Zo komt de cursist in interactie met de leraar en medecursisten tot theorieën, concepten, inzichten. Hier kan men er bijvoorbeeld voor kiezen om een onderdeel te doceren. Daarna moet de cursist de kans krijgen om deze ‘geleerde’ theorieën, inzichten in de praktijk toe te passen, in te oefenen. Kortom: kennis inoefenen, vaardigheden opdoen, attitudes ontwikkelen en dit alles integreren. Dit kan gebeuren in de klas tijdens gesimuleerde oefeningen, via levensechte opdrachten, via casebesprekingen of op het werkveld. Uiteraard is het belangrijk dat cursisten hier feedback op krijgen en leren hoe ze zichzelf kunnen bijsturen: zelfreflectie. De ene werkvorm past dus al beter dan een andere in de verschillende fasen van het leerproces. Er zal dus een combinatie en een variatie aan werkvormen gebruikt worden.

4.5 Leerstijlen

Door te variëren in de werkvormen kan men tegemoet komen aan en rekening houden met de verschillende leerstijlen van de cursist. De ene cursist begrijpt een probleem beter als er een tekening in de tekst staat, als hij het kan uitvoeren, voor een andere volstaat een mondelinge uitleg, terwijl een derde het liever leest. Bij de ene beklijft het beter indien een leraar eerst heel duidelijk de theorie uitlegt en dan pas naar het concrete gaat (starten bij het conceptualiseren), een andere heeft liever dat er vertrokken wordt vanuit ervaringen op de stageplaats en zo komt tot theorieën (starten bij ervaren), een derde verkiest eerst wat experimenteren, erover nadenken en dan pas de theoretische aspecten bekijken. Om hiermee rekening te kunnen houden is het verstandig een variatie aan/combinatie van werkvormen toe te passen: zowel gesloten als open problemen/opdrachten aanbieden, zowel klassikaal als individueel als in groepjes werken, van zeer concreet werken tot een meer abstracte aanpak,... . Enerzijds opdat er tegemoetgekomen wordt aan de leerstijl van elke cursist, anderzijds opdat elke cursist zijn mogelijkheden uitbreidt en niet stil blijft staan bij één manier van leren.

We kunnen concluderen dat variëren in werkvormen, kiezen voor activerende werkvormen die ruimte laten voor zelfstandigheid van de cursist, die aansluiten bij de leerstijlen van de cursist en die het inzicht in eigen deskundigheid stimuleren belangrijke pijlers zijn. Werkvormen en gebruik van media zijn hulpmiddelen voor leraren om het leerproces van de cursist te begeleiden tot professionele werkkraft.

4.6 Minimale materiële vereisten

De leraar moet kunnen beschikken over een ruim en goed uitgerust laslokaal met aangepaste infrastructuur; (stift)bord, verplaatsbare tafels en stoelen, internetaansluiting, audiovisuele apparatuur (TV, beamer...)

Daarnaast is het absoluut wenselijk dat een cursist gebruik kan maken van (vak)bibliotheek en open leercentrum. Inzake veiligheid is de volgende wetgeving van toepassing:

- Codex
- ARAB
- AREI
- Vlarem

5 Evaluatie van de cursisten

De evaluatie behoort tot de autonomie van het centrum. Elk centrum beslist zelf op welke wijze wordt nagegaan of de doelstellingen bereikt zijn. Cruciaal is de vraag of de cursist de competenties die nodig zijn om als beginnende opvoeder/ begeleider aan het werk te gaan in voldoende mate verworven heeft bij het beëindigen van de opleiding. Deze competenties omvatten zowel beroepsvaardigheden, beroepshoudingen als ondersteunende kennis en inzichten. Belangrijk is dat de cursisten vooraf goed weten wat van hen verwacht wordt en hoe de evaluatie gebeurt. Het lijkt ons vanzelfsprekend dat in een competentiegerichte leeromgeving de cursist regelmatig feedback krijgt over zijn vorderingen.

Tot slot zal een cursist ook moeten leren zichzelf te evalueren. Ook dit maakt deel uit van zijn leerproces en is derhalve een essentieel onderdeel van het evaluatieproces.

6 Module M PZ 001 - Communicatief gedrag - 40 Lestijden

Administratieve code:

6.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module verwerven de cursisten inzicht in (eigen) communicatie en de verschillende stijlen en technieken. De focus ligt vooral op het aanleren, trainen en oefenen van basisvaardigheden met betrekking tot communicatie.

6.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

6.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
responsief en authentiek communiceren.	BC 030		
in eigen woorden de betekenis van sensitief en authentiek communiceren weergeven.		Sensitief en authentiek communiceren	Onderwijsleergesprek
vaststellen welke verbale en non-verbale communicatie door de cliënt wordt gehanteerd en begrepen.	BC 031		
het basisschema van communicatie analyseren. stoornissen in de communicatie herkennen. het inhouds- en betrekkingniveau onderscheiden. non-verbale boodschappen interpreteren.		Communicatieproces Communicatiemodellen Verbale en non-verbale communicatie	Onderwijsleergesprek Oefeningen
aan correcte en heldere informatieoverdracht doen	BC 083		
in begrijpelijke en correcte termen een boodschap overdragen.		Communicatieproces	
een voor de cliënt verstaanbare taal gebruiken.	BC 032		
de eigen lichaamstaal benutten in de communicatie met de cliënt.	BC 034		
kan effecten van het eigen verbale en non-verbale gedrag aangeven.		Verbale en non-verbale communicatie	

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
tussen communicatietechnieken, stijlen en abstractie-niveau's schakelen.	BC 033		
de verschillende types van communicatiestijlen onderscheiden. reflecteren over de eigen communicatiestijl. de eigen communicatiestijl aanpassen in functie van de situatie.		Communicatiestijlen	Onderwijsleergesprek Rollenspel Reflectieopdrachten

7 Module M PZ 002 - Communicatieve vaardigheden - 40 Lestijden

Administratieve code:

7.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module verwerven de cursisten inzicht in (eigen) communicatie en de verschillende stijlen en technieken. De focus ligt vooral op het aanleren, trainen en oefenen van basis- en specifieke vaardigheden met betrekking tot communicatie. In deze module worden telkens de vooropgestelde basiscompetenties vanuit onderling verschillende contexten en/ of verdiepende dimensies aangeleerd.

7.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

7.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen(ED)	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
De cursisten kunnen			
responsief en authentiek communiceren.	BC 030		
zich in de belevingswereld van de ander verplaatsen. luisteren en adequaat reageren op datgene wat de ander zegt of bedoelt of met lichaamstaal uitdrukken. door hun houding en taalgebruik een veilige sfeer scheppen. gevoelens achter de boodschap herkennen. zich in de belevingswereld van de ander verplaatsen.		Communicatiemodellen Actief luisteren Ik boodschappen	Onderwijsleergesprek Gevalsbeschrijvingen Groepsdiscussie
vaststellen welke verbale en non-verbale communicatie door de cliënt wordt gehanteerd en begrepen.	BC 031		
adequaat reageren op non-verbaal gedrag.		Non-verbaal gedrag	
een voor de cliënt verstaanbare taal gebruiken.	BC 032		
de eigen lichaamstaal benutten in de communicatie met de cliënt.	BC 034		

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen(ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
lichaamstaal op een adequate manier gebruiken.		Lichaamstaal	Onderwijsleergesprek Observatieoefeningen
hun wijze van communiceren afstemmen op de leeftijd, de cultuur en het niveau van de ander.		Communicatiestijlen	
aan correcte en heldere informatieoverdracht doen.	BC 083		
begrijpelijk en correct een boodschap overdragen.			Gevalsbeschrijvingen Praktijkvoorbeelden
tussen communicatietechnieken, stijlen en abstractieniveaus schakelen.	BC 033		
verschillende communicatietechnieken hanteren in functie van de persoon en de situatie. verschillende communicatiestijlen hanteren in functie van de persoon en de situatie. eigen communicatief gedrag bespreekbaar stellen.		Actief luisteren Ik boodschappen Communicatietechnieken Communicatiestijlen Tweegesprekken	Oefeningen Rollenspel Praktijkervaringen
eigen bevindingen, meningen of feedback inbrengen in het collegiale overleg.	BC 080		
feedback geven en ontvangen.		Feedback: functie, regels...	Onderwijsleergesprek Oefeningen Johari-venster

8 Module M PZ 003 - Samenwerkingsvaardigheden - 40 Lestijden

Administratieve code:

8.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren cursisten vaardigheden die essentieel zijn in het professioneel en constructief samen werken, samen overleggen en efficiënt vergaderen.

8.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

8.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
actief en constructief deelnemen aan teambesprekingen.	BC 079		
een bijdrage leveren tot een efficiënte vergadering.	BC087		
samen met collega's activiteiten of projecten organiseren.	BC 088		
vergadertechnieken hanteren. taak- en groepsgericht functioneren tijdens overlegmomenten. over de eigen vergaderstijl reflecteren.		Vergadertechnieken en- rollen	Onderwijsleergesprek Simulatie opdrachten Reflectieopdrachten
eigen bevindingen, meningen of feedback inbrengen in het collegiale overleg.	BC 080		
inschatten wanneer en met collega's iets moet worden besproken.	BC 081		
bijdragen aan een open en collegiale werksfeer.	BC 084		
in open dialoog treden met collega's die werken vanuit andere waarden en normen.	BC 085		
omgaan met feedback en raadgevingen van collega's.	BC 086		

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
verschillende samenwerkingsmodellen hanteren. over de eigen wijze van samenwerken reflecteren.		Samenwerkingsmodellen Teamwerking Omgaan met weerstanden Conflicthantering (binnen het team)	Roos van Leary, Axenroos Onderwijsleergesprek
samenwerken en afstemmen met collega's en personen binnen en buiten de organisatie.	BC 089		
overleg- en samenwerkingskanalen met andere diensten en organisaties hanteren.		Multidisciplinair werken	Praktijkvoorbeelden

9 Module M PZ 004 - Expressieve vaardigheden - 40 Lestijden

Administratieve code:

9.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren cursisten de expressieve vaardigheden/ mogelijkheden van zichzelf en de cliënt optimaal te ontwikkelen en deze te hanteren. De cursisten moeten het expressieve aanbod steeds koppelen aan de specifieke behoeften van de cliënt.

9.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

9.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
expressieve technieken gebruiken in de omgang met de cliënt.	BC 035		
tijdens activiteiten met de cliënt expressieve technieken toepassen.	B048		
verschillende expressietechnieken hanteren. verschillende expressietechnieken adequaat toepassen in functie van de cliënt. door gebruik te maken van verschillende bronnen nieuwe technieken opzoeken. de eigen expressieve mogelijkheden verkennen en verruimen.		Verschillende expressietechnieken (bv. dramatische, beweging, muzikale en beeldende expressie)	Experimenteren Open leercentrum Praktijkopdrachten
creatief zijn in het voorstellen van activiteiten die inspelen op de vraag of behoefte van de cliënt.	B016		
verschillende creatieve methodieken hanteren. verschillende creatieve methodieken adequaat toepassen in functie van de cliënt. de eigen creatieve mogelijkheden verkennen en verruimen.		Creatieve methodieken en technieken	Oefeningen, Groepswork Praktijkopdrachten Open leercentrum

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
spelen met de cliënt en de cliënt tot spel stimuleren.	BC 049		
Verschillende spelvormen hanteren. verschillende spelvormen adequaat toepassen in functie van de cliënt. door gebruik te maken van verschillende bronnen nieuwe spelvormen opzoeken en deze aanpassen in functie van de cliënt. spelimpulsen geven.		Spelvormen Spelimpulsen	Oefeningen, Groepswerk Praktijkopdrachten Open leercentrum
de cliënt de eigen creatieve mogelijkheden laten ontdekken.	BC 050		
de algemene creativiteit ontwikkelen bij de cliënt.			
verschillende methodieken en technieken hanteren om de cliënt aan te zetten tot het gebruiken van zijn creatieve mogelijkheden.		Motiveren en stimuleren met gebruik van creatieve methodieken en technieken	Oefeningen, Groepswerk Praktijkopdrachten

10 Module M PZ 005- ICT - 40 Lestijden

Administratieve code:

10.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren de cursisten een aantal fundamentele PC-vaardigheden. Deze zijn verbonden zijn aan de verschillende vormen van computergebruik in functie van het orthoagogisch werk en een aantal specifieke taken van de opvoederbegeleider.

10.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

10.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED)	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
De cursisten kunnen			
de sociale kaart raadplegen.	BC 007		
de digitale sociale kaart adequaat hanteren.		Digitale sociale kaart	Oefeningen op internet
ICT functioneel hanteren bij het zoeken naar en geven van informatie.	BC 009		
voor zichzelf zoekopdrachten formuleren en in functie hiervan gerichte informatie opzoeken op het internet. hulpmiddelen voor informatieverwerking en informatieverbreiding raadplegen en ontwikkelen. persoonlijke informatiesystemen gebruiken.		Zoeksystemen op internet, nieuwsbrieven, fora, discussiegroepen, weblogs... Systemen om informatie te verspreiden Gebruik van sjablonen Persoonlijke informatiesystemen bijvoorbeeld outlook en hotmail Presentatieprogramma bijvoorbeeld powerpoint	Oefeningen Digitaal leerplatform Internet
de cliënt helpen met praktische zaken ingeval van handicap, ziekte of letsel.	BC 039		
de toegankelijkheid van de computer en het internet verhogen voor mensen met een beperking. voorbeelden geven van vernieuwende computer- en		Aanpassingen hardware en software in functie van personen met een beperking. Toegankelijkheid van internet	Oefeningen Studiebezoek
communicatiehulpmiddelen bij functie- en leerstoornissen.			

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED)	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
De cursisten kunnen			
de sociale kaart raadplegen.	BC 007		
de financiële administratie van de hem toevertrouwde middelen uitvoeren.	BC 076		
rekenbladen/spreadsheets uit het werkveld hanteren. eenvoudige rekenbladen opmaken.		Rekenprogramma's	Praktijkvoorbeelden
ICT functioneel aanwenden bij het opvolgen van een begeleidingsplan.	BC 095		
offline en online werken met elektronische dossiers.		Elektronische dossiers	Praktijkvoorbeelden
ICT functioneel aanwenden bij de rapportering.	BC 100	Tekstverwerkingsprogramma's	
teksten aanmaken en bewerken binnen een tekstverwerkingsprogramma.			Oefeningen en internet

11 Module M PZ G 006 - Omgaan met diversiteit - 40 Lestijden

Administratieve code:

11.1 Algemene doelstelling van de module

Hierin wordt de focus sterk gericht op het kunnen omgaan met diversiteit (van de cliënt/ cliëntstelsel) in al zijn aspecten, verschillende visies op mens en samenleving en intercultureel communiceren.

11.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

11.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
omgaan met diversiteit.	BC 073		
strategieën inzetten om te communiceren met cliënten en cliëntsystemen met uiteenlopende achtergronden en culturen.	BC 075		
in het begeleidingswerk rekening houden met de levensbeschouwing en persoonlijke zingeving van de cliënt.	BC 028		
zich verplaatsen in de achtergrond van de cliënt en/of het cliëntstelsel.	BC 072		
de eigen visie op hulpverlening kaderen binnen actuele maatschappelijke opvattingen over welzijns- en gezondheidszorg.	BC 116		

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
<p>beschrijven op welke vlakken diversiteit zich in de maatschappij aandient.</p> <p>zich openstellen voor diversiteit.</p> <p>de impact van diversiteit op het samenleven schetsen.</p> <p>in het begeleidingswerk rekening houden met diversiteit in ruime zin.</p> <p>verschillende levensbeschouwingen en (sub)culturen in de maatschappij typeren.</p> <p>een beeld schetsen van de cultuur, de levensbeschouwing, de persoonlijke zingeving en de achtergrond van de cliënt en van zichzelf.</p> <p>de cultuur en de levensbeschouwing van zichzelf en van de cliënt bespreekbaar maken.</p> <p>respectvol omgaan met andere levensbeschouwingen en (sub)culturen.</p> <p>verschillende strategieën om te communiceren met cliënten en cliëntsystemen met uiteenlopende levensbeschouwingen, achtergronden en culturen weergeven en toepassen.</p> <p>een genuanceerde mening vormen omtrent actuele problemen/tendensen die met diversiteit te maken hebben.</p>		<p>Cultuur</p> <p>Diversiteit in enge en ruime zin</p> <p>Multiculturaliteit</p> <p>Interculturaliteit</p> <p>Maatschappelijke ongelijkheid en achterstelling</p> <p>Kwetsbare groepen</p> <p>Interculturele communicatie</p> <p>Beroepshouding</p>	<p>Onderwijsleergesprek</p> <p>Audiovisueel materiaal</p> <p>Intercultureel spel materiaal</p> <p>Gast spreker</p> <p>Studiebezoek</p> <p>Reflectie opdrachten</p>

12 Module M PZ 007 - Deontologisch en ethisch handelen - 40 Lestijden

Administratieve code:

12.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren cursisten deontologisch en ethisch handelen.

12.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

12.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
informatie over de cliënt en het cliëntstelsel op een discrete wijze hanteren.	BC 005		
de privacy van de cliënt en het cliëntstelsel respecteren.	BC 006		
vertrouwelijke informatie over collega's discreet behandelen.	BC 082		
op respectvolle wijze informatie hanteren naar de cliënt en naar derden. op een discrete manier omgaan met informatie rekening houden met beroepsgeheim, wet op privacy en meldingsplicht.		Rechtspositie van de cliënt Beroepsgeheim en gedeeld beroepsgeheim De wet op de privacy Meldingsplicht	Onderwijsleergesprek Casussen
rekening houden met de verschillen in waarden en normen tussen (groepen) mensen.	BC 074		
eigen waarden en normen bespreekbaar maken	BC 110		
in het begeleidingswerk rekening houden met de levensbeschouwing en persoonlijke zingeving van de cliënt.	BC 028		
reflecteren op het eigen handelen en op de eigen	BC 109		

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
beleving van de situatie.			
impliciete en expliciete waarden en normen bespreekbaar maken. over eigen normatieve grenzen en deze van het werkveld reflecteren. respect opbrengen voor de verschillende levensbeschouwingen en de persoonlijke zingeving. respect opbrengen voor de waarden en normen van de cliënt en cliëntstelsel.		Waarden en normen Ethische modellen	Onderwijsleergesprek Casussen Reflectieopdrachten
deontologisch en ethisch handelen.	BC 101		
op een adequate manier omgaan met ethische vraagstellingen.		Beroepsdeontologie Ethische vraagstellingen	Socratisch gesprek 7 stappenplan

13 Module M PZ 008 - Emancipatorisch handelen - 40 Lestijden

Administratieve code:

13.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren de cursisten de basisvaardigheden en –houdingen ontwikkelen, die gefundeerd zijn vanuit het emancipatorisch gedachtegoed.

13.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

13.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
emancipatorisch handelen.	BC 102		
de ontwikkeling van de cliënt stimuleren, voortbouwend op wat hij al kan en/of op de aanwezige positieve krachten.	BC 020		
in dialoog met de cliënt inschatten op welk moment hij moet overnemen, instrueren, coachen, of zaken kan overlaten aan de cliënt.	BC 021		
de eigen begeleidingsrol aanpassen aan de situatie en/of toestand van de cliënt op een bepaald moment.	BC 022		
de cliënt stimuleren tot het nemen van eigen verantwoordelijkheid en tot participatie.	BC 023		
de cliënt helpen bij het leren kiezen.	BC 026		
de cliënt helpen bij het verhelderen van zijn hulpvraag.	BC 027		
informatie geven aan de cliënt en het cliëntstelsel. samen met de cliënt en het cliëntstelsel de hulpvraag concretiseren.		Methodieken en technieken om emancipatorisch te handelen	Onderwijsleergesprek Oefeningen

14 Module M PZ 009 - Professionaliteit en kwaliteitszorg - 40 Lestijden

Administratieve code:

14.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren de cursisten te handelen vanuit een professioneel functie-inzicht en gericht op een kwaliteitsvolle zorg- en hulpverlening.

14.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

14.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
de grenzen van eigen bevoegdheid en mogelijkheden inschatten.	BC 103		
eigen taken en positie binnen de organisatie juist beoordelen.	BC 104		
de functie en de taken van een opvoeder aangeven. de verschillende functies in een organisatie benoemen.		Beroepsprofiel	Onderwijsleergesprek Organogrammen
de eigen draagkracht bewaken.	BC 105		
de eigen draagkracht en -last erkennen. aangeven hoe hij de eigen draagkracht kan behouden of verhogen.		Draagkracht-draaglast	Zelfevaluatietests
betrokken maar tegelijk met voldoende professionele afstand begeleiden.	BC 106		
de sleutelvaardigheden benoemen en illustreren.		Pedagogische grondhouding Sleutelvaardigheden	Onderwijsleergesprek Casussen
eigen waarden en normen bespreekbaar maken.	BC 110		
zich voldoende distantiëren van eigen problemen in heden en verleden.	BC 107		
eigen waarden en normen benoemen.		Waarden en normen Socialisatieproces	Eigen levensverhaal

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
het eigen socialisatieproces schetsen. de invloed van eigen waarden en normen op het professioneel functioneren erkennen.			Wapenschild
een functioneringsgesprek voorbereiden en voeren.	BC 108		
knelpunten in werkvoorwaarden bespreekbaar maken bij de verantwoordelijken.	BC 129		
functie en doel van een functioneringsgesprek aangeven. het verschil tussen een functionerings- en evaluatiegesprek aangeven.		Functioneringsgesprek	Functioneringslijsten
reflecteren op eigen handelen en op de eigen beleving van de situatie.	BC 109		
het belang van reflecteren aangeven. reflectieve vaardigheden toepassen.		Reflectievaardigheden en modellen	Reflectiemodellen
het eigen handelen evalueren en bijsturen.	BC 111		
eigen kwaliteiten benoemen. eigen werkpunten benoemen. aangeven hoe hij aan de eigen werkpunten gaat werken en op welke termijn.		Sterkte- zwakte analyse	Kwaliteitenspel Kernkwadranten

15 Module M PZ 010 - Welzijn en gezondheidszorg - 40 Lestijden

Administratieve code:

15.1 Algemene doelstelling van de module

Deze module richt de focus op vernieuwing en verdieping van een aantal competenties met betrekking tot de zorg- en orthopedagogische hulpverlening. Hierin wordt ook de focus gericht op de actuele maatschappelijke opvattingen over welzijn en gezondheidszorg.

15.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

15.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
de sociale kaart raadplegen.	BC 007		
de sociale kaart raadplegen om gericht informatie te verzamelen.		Sociale kaart	Oprachten
de eigen deskundigheid verhogen via zelfstudie, vorming of supervisie.	BC 112		
het eigen handelen aanpassen aan nieuwe inzichten in de zorg of (orthoped)agogische hulpverlening.	BC 113		
de eigen visie op hulpverlening kaderen binnen actuele opvattingen over welzijns- en gezondheidszorg.	BC 116		
zich op de hoogte houden van ontwikkelingen in de zorg en hulpverlening. recente ontwikkelingen in het werkveld analyseren en verwerken. nieuwe inzichten vertalen naar toepassingsmogelijkheden in de praktijk.		Actuele ontwikkelingen in het welzijns-werk en de gezondheidszorg	Open leercentrum Projectwerk Competentiegerichte opdrachten

16 Module M PZ 011 - Levensloopsychologie - 40 Lestijden

Administratieve code:

16.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren de cursisten het menselijk gedrag verklaren en kaderen vanuit de levensloop vanuit de mens. De cursisten leren verbanden leggen tussen de verschillende deelaspecten van de ontwikkeling en leren het handelen hierop af te stemmen.

16.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

16.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED)	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
De cursisten kunnen			
de hulpvraag van de cliënt duiden vanuit een (ortho)pedagogisch, psychologisch of sociaal-cultureel kader.	BC 003		
het normale ontwikkelingspatroon schetsen. de basisbehoeften en de belangrijkste ontwikkelingstaken van elke levensfase beschrijven en herkennen. het gedrag verklaren vanuit het ontwikkelingsverloop van de mens.		Fasen in de ontwikkeling Ontwikkelingsdomeinen Stoornissen in de ontwikkeling	Ontwikkelingsschalen Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkervaringen Audiovisueel materiaal
de ontwikkeling van de cliënt opvolgen.	BC 091		
aangeven of een bepaald aspect van de ontwikkeling normaal, vertraagd of versneld verloopt. een onderscheid maken tussen gedrag dat eigen is aan een bepaalde ontwikkelingsfase en problematisch gedrag.		Onderscheid tussen problemen eigen aan de ontwikkeling en gedragsproblemen	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkervaringen Audiovisueel materiaal
de ontwikkeling van de cliënt stimuleren, voortbouwend op wat hij al kan en/of op aanwezige positieve krachten.	BC 020		
het eigen handelen afstemmen op de ontwikkelingsfase, de ontwikkelingstaken en de ontwikkelingsbehoeften van de		Ontwikkelingsstimulering	Ervaringsuitwisseling Casus

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
cliënt.			Groepsopdrachten Ontwikkelingsschalen Stimulerend materiaal

17 Module M PZ 012 - Orthopedagogische vraagstellingen - 40 Lestijden

Administratieve code:

17.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren de cursisten hun handelen te kaderen enerzijds vanuit een actuele en coherente kennis van de verschillende vraagstellingen/doelgroepen binnen het orthoagogisch werkveld en anderzijds vanuit verschillende begeleidingsmethodieken (psychologisch, orthoagogisch en/of sociaal-cultureel. In deze module worden de vooropgestelde basiscompetenties ook vanuit onderling verschillende contexten en/of verdiepende dimensies aangeleerd.

17.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

17.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED)	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
De cursisten kunnen			
relevante informatie over de cliënt in het algemeen en over zijn hulpvraag in het bijzonder inwinnen.	BC 001		
gedrag horend bij de basiskenmerken en de kernproblematiek van de cliënten beschrijven. mogelijkheden en beperkingen van cliënten aangeven. de vraagstelling van de cliënten benoemen.		Doelgroepen: personen met een verstandelijke beperking, met een zintuiglijke beperking, met een lichamelijke beperking, met niet aangeboren hersenletsel (N.A.H.) Begripsomschrijving en etiologie Uitingen en vormen Basiskenmerken/de kernproblematiek van de doelgroepen Aandachtspunten voor de begeleiding	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkervaringen Studiebezoek Audiovisueel materiaal
de hulpvraag van de cliënt duiden vanuit een (ortho)pedagogisch, psychologisch of sociaal-cultureel kader.	BC 003		
gedrag horend bij de basiskenmerken en de kernproblematiek van de cliënten vanuit een (ortho)pedagogisch, psychologisch of sociaal-cultureel kader verklaren. kernelementen van de vraagstelling van de cliënt vanuit een (ortho)pedagogisch, psychologisch of sociaal-cultureel		Per doelgroep een relevant orthopedagogisch-, psychologisch- of sociaal-cultureel kader	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkervaringen

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
kader verklaren.			
theoretische kaders en kennis uit onder meer de psychologie, (orthoped)agogie en communicatieleer aanwenden in zijn dagelijks handelen.	BC 114		
zijn begeleidingsstijl en handelen op de vraagstelling van de cliënt afstemmen.		Per doelgroep begeleidingsstijlen en-methodieken	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkvoorbeelden
het eigen begeleidend handelen kaderen binnen een (ontwikkelings)psychologische of (orthoped)agogische benadering.	BC 029		
het begeleidend handelen verantwoorden.		Reflectie als instrument om tot leren te komen	reflectieopdrachten
zich over de rechtspositie van de cliënt documenteren.	BC 008		
binnen het kader van de eigen taken een cliënt informeren over zijn rechtspositie of verwijzen naar personen die informatie kunnen geven.		De rechtspositie van de cliënt	Onderwijsleergesprek Relevante websites

18 Module M PZ 013 - Orthoagogische vraagstellingen - 40 Lestijden

Administratieve code:

18.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren de cursisten hun handelen te kaderen enerzijds vanuit een actuele en coherente kennis van de verschillende vraagstellingen/doelgroepen binnen het orthoagogisch werkveld en anderzijds vanuit verschillende begeleidingsmethodieken (psychologisch, orthoagogisch en/of sociaal-cultureel. In deze module worden de vooropgestelde basiscompetenties ook vanuit onderling verschillende contexten en/of verdiepende dimensies aangeleerd.

18.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

18.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED)	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
De cursisten kunnen			
relevante informatie over de cliënt in het algemeen en over zijn hulpvraag in het bijzonder inwinnen.	BC 001		
gedrag horend bij de basiskenmerken en de kernproblematiek van de cliënten beschrijven. mogelijkheden en beperkingen van cliënten aangeven. de vraagstelling van de cliënten benoemen.		Doelgroepen: personen met ontwikkelingsstoornissen, met psychiatrische problemen, met psychogeriatrische problemen Begripsomschrijving en etiologie Uitingen en vormen Basiskenmerken/de kernproblematiek van de doelgroepen Aandachtspunten voor de begeleiding	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkervaringen Studiebezoek Audiovisueel materiaal
de hulpvraag van de cliënt duiden vanuit een (orthoped)agogisch, psychologisch of sociaal-cultureel kader.	BC 003		
gedrag horend bij de basiskenmerken en de kernproblematiek van de cliënten vanuit een (orthoped)agogisch, psychologisch of sociaal-cultureel kader verklaren. kernelementen van de vraagstelling van de cliënt vanuit een (orthoped)agogisch, psychologisch of sociaal-cultureel kader verklaren.		Per doelgroep een relevant orthopedagogisch-, psychologisch- of sociaal-cultureel kader	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkervaringen
theoretische kaders en kennis uit onder meer de	BC 114		

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
psychologie, (orthoped)agogie en communicatieleer aanwenden in zijn dagelijks handelen.			
zijn begeleidingsstijl en handelen op de vraagstelling van de cliënt afstemmen.		Per doelgroep begeleidingsstijlen en-methodieken	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkvoorbeelden
het eigen begeleidend handelen kaderen binnen een (ontwikkelings)psychologische of (orthoped)agogische benadering.	BC 029		
het begeleidend handelen verantwoorden.		Reflectie als instrument om tot leren te komen	reflectieopdrachten
zich over de rechtspositie van de cliënt documenteren.	BC 008		
binnen het kader van de eigen taken een cliënt informeren over zijn rechtspositie of verwijzen naar personen die informatie kunnen geven.		De rechtspositie van de cliënt	Onderwijsleergesprek Relevante websites

19 Module M PZ 014 - Psychosociale vraagstellingen - 40 Lestijden

Administratieve code:

19.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren de cursisten hun handelen te kaderen enerzijds vanuit een actuele en coherente kennis van de verschillende vraagstellingen/doelgroepen binnen het orthoagogisch werkveld en anderzijds vanuit verschillende begeleidingsmethodieken (psychologisch, orthoagogisch en/of sociaal-cultureel. In deze module worden de vooropgestelde basiscompetenties ook vanuit onderling verschillende contexten en/of verdiepende dimensies aangeleerd.

19.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

19.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
relevante informatie over de cliënt in het algemeen en over zijn hulpvraag in het bijzonder inwinnen.	BC 001		
gedrag horend bij de basiskenmerken en de kernproblematiek van de cliënten beschrijven. mogelijkheden en beperkingen van cliënten aangeven. de vraagstelling van de cliënten benoemen.		Doelgroepen: personen met psychosociale problemen vb. POS, verwaarlozing, kansarmoede Begripsomschrijving en etiologie Uitingen en vormen Basiskenmerken/de kernproblematiek van de doelgroepen Aandachtspunten voor de begeleiding	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkervaringen Studiebezoek Audiovisueel materiaal
de hulpvraag van de cliënt duiden vanuit een (ortho)pedagogisch, psychologisch of sociaal-cultureel kader.	BC 003		
gedrag horend bij de basiskenmerken en de kernproblematiek van de cliënten vanuit een (ortho)pedagogisch, psychologisch of sociaal-cultureel kader verklaren. kernelementen van de vraagstelling van de cliënt vanuit een (ortho)pedagogisch, psychologisch of sociaal-cultureel kader verklaren.		Per doelgroep een relevant orthopedagogisch-, psychologisch- of sociaal-cultureel kader	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkervaringen

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
theoretische kaders en kennis uit onder meer de psychologie, (orthoped)agogie en communicatieleer aanwenden in zijn dagelijks handelen.	BC 114		
zijn begeleidingsstijl en handelen op de vraagstelling van de cliënt afstemmen.		Per doelgroep begeleidingsstijlen en-methodieken	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkvoorbeelden
het eigen begeleidend handelen kaderen binnen een (ontwikkelings)psychologische of (orthoped)agogische benadering.	BC 029		
het begeleidend handelen verantwoorden.		Reflectie als instrument om tot leren te komen	reflectieopdrachten
zich over de rechtspositie van de cliënt documenteren.	BC 008		
binnen het kader van de eigen taken een cliënt informeren over zijn rechtspositie of verwijzen naar personen die informatie kunnen geven.		De rechtspositie van de cliënt	Onderwijsleergesprek Relevante websites

20 Module M PZ 015 - Woon en leefklimaat - 40 Lestijden

Administratieve code:

20.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren de cursistenvaardigheden in functie van het kunnen uitbouwen van een aangepast woon- en leefklimaat dat optimaal de autonomie, ontwikkeling, ontplooiing en/of welzijn van de cliënt waarborgt.

20.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

20.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
de autonomie van de cliënt optimaal bevorderen bij dagelijkse activiteiten in verband met slapen, voeding, persoonlijke hygiëne, kleding, huishouden, budgetbeheer, administratie en correspondentie.	BC 011		
de cliënt een begeleiding op maat bieden tijdens de dagdagelijkse, persoonlijke en huishoudelijke activiteiten. het klimaat i.f.v. de ontwikkelingsmogelijkheden en persoonlijkheidsgroei van de cliënt beïnvloeden.		Het belang van het dagelijks leven Sfeer en klimaat	Onderwijsleergesprek Praktijkervaringen
aan een basissfeer van veiligheid en geborgenheid bijdragen.	BC 012		
de betrokkenheid en het welbevinden van de cliënt bevorderen.	BC 018		
structuur in tijd, ruimte en handelen hanteren i.f.v. het klimaat en de noden van de cliënt/cliëntgroep. grenzen stellen en ruimte geven i.f.v. de cliënt/cliëntgroep, de situatie of zichzelf. inspelen op het ritme van de cliënt/cliëntgroep. zorg dragen voor de fysieke en psychische veiligheid van		Opvoedingsstijlen en – middelen Inspraak en participatie Welbevinden en betrokkenheid	Onderwijsleergesprek Kwaliteitscriteria Praktijkopdrachten

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
de cliënt/cliëntgroep. een evenwicht vinden tussen individueel en groepsgericht werken. inspraakmogelijkheden bieden aan de cliënt/cliëntgroep.			
voor sfeerbevoorrende elementen in de leefomgeving zorgen.	BC 113		
bij de inrichting van de leefruimte ondersteuning bieden.	BC 114		
i.f.v. een vraagstelling de leefomgeving materieel inrichten. preventief en adequaat reageren op veranderingen in de leefomgeving. sfeer scheppen aangepast aan een concrete situatie. de eigen invloed op de sfeer verwoorden.		Inrichting van de ruimte Factoren die de sfeer beïnvloeden	Onderwijsleergesprek Praktijkopdrachten Studiebezoek
de ontwikkeling van een evenwichtige dagindeling begeleiden.	BC 015		
verschillende methodieken en hulpmiddelen hanteren om een evenwichtige dagindeling te realiseren voor de cliënt/cliëntgroep.		Methodieken i.f.v. een dagindeling Hulpmiddelen i.f.v. een dagindeling	Onderwijsleergesprek Audiovisueel materiaal Werkbezoek
maatregelen nemen die aan de kwaliteit van het leven van de cliënt bijdragen.	BC 017		
een referentiekader voor 'kwaliteit van leven' toepassen. verwoorden hoe men concrete situaties hanteert i.f.v. de noden van de cliënt/cliëntgroep.		Kwaliteit van leven	Onderwijsleergesprek Audiovisueel materiaal Werkbezoek Ter Horst Kok

21 Module M PZ 016 - Sociaal – emotioneel begeleiden - 40 Lestijden

Administratieve code:

21.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module worden vaardigheden aangeleerd die vooral geënt zijn op de sociaal – emotionele begeleiding van de cliënt.

21.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

21.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
een vertrouwensrelatie met de cliënt opbouwen.	BC 019		
het zelfsturend vermogen van de cliënt vergroten.	BC 025		
methodieken hanteren om: <ul style="list-style-type: none"> - een relatie met de cliënt op te bouwen, te onderhouden en af te bouwen - het zelfsturend vermogen van de cliënt te bevorderen. 		Vertrouwensrelatie Zelfsturend vermogen	Onderwijsleergesprek Praktijkvoorbeelden
de cliënt ondersteunen in het opbouwen van een positief zelfbeeld.	BC 024		
de ontwikkeling van het zelfbeeld schetsen. verschillende technieken gebruiken om het zelfbeeld van de cliënt te verbeteren.		Zelfbeeld	Onderwijsleergesprek Praktijkvoorbeelden
de cliënt begeleiden bij het leren omgaan met gevoelens.	BC 041		
gevoelens benoemen. verschillende methodieken gebruiken om cliënten aan te zetten tot het benoemen en het uiten van hun gevoelens.		Omgaan met gevoelens	Expressiemethodieken Doos vol gevoelens Casus

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
de cliënt ondersteunen bij het gepast uiten en verwerken van gevoelens. begeleiden bij het omgaan met verlies.		Verwerking van verlies	
de cliënt begeleiden in het proces van relatievorming.	BC 042		
het onderscheid tussen een partnerrelatie, een familierelatie, een professionele relatie, _ vertalen naar de leefwereld van de cliënt. de cliënt ondersteunen bij het herstellen en opbouwen van relaties. de seksualiteitsbeleving van de cliënt bespreekbaar maken en ondersteunen.		Relatievorming Seksualiteitsbeleving bij verschillende doelgroepen	Onderwijsleergesprek Praktijkvoorbeelden Audio-visueel materiaal Casussen
de cliënt begeleiden in het ontwikkelen van weerbaarheid.	BC 043		
de cliënt ondersteunen bij het stellen van assertief gedrag. methodieken hanteren om de cliënt weerbaarheid aan te leren.		Weerbaarheidmethodieken	Onderwijsleergesprek Simulatiespel Praktijkvoorbeelden Educatieve pakketten

22 Module M PZ 017 - Omgaan met moeilijk gedrag - 40 Lestijden

Administratieve code:

22.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren cursisten op een doordachte manier met moeilijk gedrag om te gaan en moeilijk gedrag te beïnvloeden.

22.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

22.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
werken aan gedragsverandering bij de cliënt.	BC 036		
gedrag beschrijven. gedrag verklaren vanuit een theoretisch kader. methodieken en technieken hanteren om gedrag te veranderen.		Psychologische en pedagogische kaders	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkervaringen
grensoverschrijdend gedrag met de cliënt bespreken.	BC 037		
grensoverschrijdend gedrag en de gevolgen ervan bespreken. de uitlokkende factoren van grensoverschrijdend gedrag benoemen. luisteren naar de beweegredenen van grensoverschrijdend gedrag. cliënt wijzen op zijn verantwoordelijkheid.		Grensoverschrijdend gedrag Copingstrategieën	Onderwijsleergesprek Casussen Praktijkervaringen Gastspreker Simulatiespel
nazorg bieden na een begeleidingsinterventie.	BC 038		
het effect van een begeleidingsinterventie op de betrokkenen herkennen en benoemen en hier adequaat op		Effecten van begeleidingsinterventies Nazorg	Onderwijsleergesprek Casussen

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
reageren.			
verantwoordelijkheid opnemen en zorgen voor veiligheid in crisissituaties.	BC 059		
prioriteiten stellen in een crisissituatie en ernaar handelen. relevante informatie adequaat doorgeven aan betrokken partijen via geëigende kanalen.		Stappenplan 'handelen in een crisissituatie' Agressiebeheersing: agressiereducerende en Agressiebevorderende lichaamshouding	Persoons- en teamgerichte veiligheidstechnieken (PTV) en relaxatietechnieken oefenen in groep Casussen Simulatiespel

23 Module M PZ G 018 - Observeren en rapporteren - 40 Lestijden

Administratieve code:

23.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren cursisten gerichte en functionele observaties uit te voeren én deze mondeling en schriftelijk te rapporteren.

23.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

23.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
relevante informatie over de cliënt in het algemeen en over zijn hulpvraag in het bijzonder inwinnen.	BC 001		
uit schriftelijke bronnen relevante informatie inwinnen en selecteren. betrokken personen gericht bevragen om relevante cliëntinformatie in te winnen.		Methodieken om informatie te verzamelen	Cliëntdossiers Praktijkopdracht Rollenspel
het gedrag en de toestand van de cliënt en/of het cliëntstelsel gericht observeren.	BC 090		
het verschil tussen waarnemen, observeren en interpreteren weergeven. objectief, systematisch en doelgericht observeren.		Psychologie van de waarneming Fasen in de observatie	Onderwijsleergesprek Observatieoefeningen Praktijkopdracht
observaties vastleggen en gericht rapporteren.	BC 097		
op een gestructureerde wijze en in een heldere taal mondeling en schriftelijk rapporteren.	BC 099		
verschillende vormen/manieren van registreren benoemen. een aangepaste registratievorm selecteren. een observatieverslag maken.		Registratievormen Mondeling en schriftelijk rapporteren	Observatieschalen en -lijsten Praktijkopdracht

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
met collega's de signaalwaarde van gedragingen achterhalen en interpreteren.	BC 093		
in overleg met collega's observaties interpreteren. op basis van de verworven informatie een hulpvraag formuleren.		Methodisch handelen	Casussen Praktijkopdrachten

24 Module M PZ G 019 - Werken met groepen - 40 Lestijden

Administratieve code:

24.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module verwerven cursisten inzichten in de dynamische aspecten van een groep. De focus wordt vooral gericht op het aanleren van vaardigheden in functie van het bewust en doordacht hanteren/ sturen van een groep én alle (beïnvloedende) factoren en processen hieraan verbonden.

24.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

24.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED)	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
De cursisten kunnen			
een structuur aanbieden voor de groep.	BC 051		
duidelijk en consequent zijn in het hanteren van regels en opnemen van verantwoordelijkheden.	BC 053		
omgaan met groepsinteracties en groepsdynamische processen.	BC 056		
de belangrijkste principes uit de groepsdynamica herkennen, benoemen en hanteren.		Groepsdynamica	Onderwijsleergesprek Groepsopdrachten Oefeningen
groepsoverleg begeleiden.	BC 054		
participatie en inspraak van groepsleden organiseren.	BC 055		
verschillende vormen van inspraak en participatie adequaat hanteren. cliënten stimuleren en motiveren tot participatie en inspraak. groepsoverleg voorbereiden, begeleiden en opvolgen.		Methodisch werken bij groepsoverleg Participatie – en inspraakvormen	Onderwijsleergesprek Groepsopdrachten Oefeningen

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
zorgen voor het welbevinden van alle groepsleden.	BC 057		
de integratie van nieuwe groepsleden begeleiden.	BC 061		
fysische, psychische en sociale veiligheid creëren in de groep. interactie tussen de groepsleden hanteren.		Groepsdynamica: welbevinden van groepsleden	
werken aan conflicthantering binnen de groep.	BC 060		
conflicten in een groep beschrijven en analyseren. conflicten in een groep voorkomen. verschillende stijlen en methodieken van conflicthantering kunnen toepassen. over eigen conflicthanteringstijl reflecteren.		Conflicthantering in de (leef)groep - oorzaken - conflicthanteringsstijlen	Methodieken om welbevinden van groepsleden te bevorderen. Reflectieopdracht
individualiserend werken binnen de groep begeleiden	BC 058		
differentiëren in functie van de noden van een individu evenwichtig omgaan met aandacht voor individu en aandacht voor de groep			

25 Module M PZ G 020 - Activiteitenbegeleiding - 40 Lestijden

Administratieve code:

25.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren cursisten vaardigheden die gericht zijn op ondersteuning en / of begeleiding van activiteiten op persoonlijk en maatschappelijk niveau: sociale vaardigheden, vrije tijd, leren, werk en sociale integratie.

25.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

25.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
de cliënt sociale vaardigheden aanleren.	BC 040		
leerbegeleiding bieden aan de cliënt.	BC 044		
de cliënt begeleiden bij het zoeken en houden van een job.	BC 045		
de cliënt begeleiden bij het kiezen van vrijetijdsactiviteiten.	BC 046		
samen met de cliënt aan vrijetijdsactiviteiten deelnemen.	BC 047		
de cliënt ondersteunen bij zijn maatschappelijke integratie.	BC 065		
de integratie van de cliënt in zijn buurt of lokale gemeenschap ondersteunen.	BC 070		
een activiteitenaanbod plannen en uitvoeren, rekening houdend met de cliënt, de groep en/of de omstandigheden.	BC 052		

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
methodisch werken bij het plannen en uitvoeren van activiteiten. verschillende methodieken en technieken hanteren bij het aanleren van vaardigheden.		Methodisch werken Methodieken en technieken	Stappenplan Draaiboek
binnen het beschikbare budget uitgaven plannen en beheren, rekening houdend met de noden en wensen van de cliënt of de groep.	BC 077	Budgetbeheer	Competentiegericht opdracht

26 Module M PZ 021 - Verzorgen, veiligheid en gezondheid - 40 Lestijden

Administratieve code:

26.1 Algemene doelstelling van de module

De cursist leert een persoon met een ziekte, letsel of handicap op een gepaste wijze verzorgen, ondersteunen en begeleiden. Tevens verkrijgt de cursist inzicht in een aantal preventieve maatregelen die belangrijk en/of noodzakelijk zijn in de omgang met personen met een ziekte, letsel of handicap. Vanuit deze kennis kan de cursist anticiperend optreden en gepast reageren.

26.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

26.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (SV)	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
De cursisten kunnen			
inschatten of medische of andere hulp voor de cliënt moet worden ingeroepen.	BC 120		
levensreddende handelingen stellen.	BC 117		
zelfstandig EHBO toepassen.	BC 118		
reageren bij ongeval of noodsituatie.	BC 123		
inschatten of een situatie levensbedreigend of niet of niet-levensbedreigend is. adequaat reageren op levensbedreigende en niet-levensbedreigende situaties. emotioneel en medisch gepast reageren naar het betrokken slachtoffer en naar de andere leden van de groep. de basisprincipes van EHBO toepassen.		Meest voorkomende ziektebeelden EHBO	EHBO-koffer Reanimatiepop Oefenboek Rode Kruis Audio-visueel materiaal
anticiperen op gevaarsituaties.	BC 124		
alert zijn voor én onderkennen van signalen die mogelijk verwijzen naar gevaar.		Preventieve maatregelen	Onderwijsleergesprek

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (SV)	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
De cursisten kunnen gepast omgaan met deze signalen.			
hef- en tiltechnieken uitvoeren.	BC 121		
hulpmiddelen hanteren.	BC 122		
ergonomisch werken.	BC 126		
hef- en tiltechnieken correct toepassen. hulpmiddelen op een juiste manier inzetten en gebruiken.		Hef- en tiltechnieken Hulpmiddelen	Audiovisueel materiaal Gebruik brochures Oefeningen
instructies uitvoeren voor verzorging en medicatie in geval van ziekte, letsel of handicap.	BC 119		
de cliënt de gepaste verzorging geven in ADL situaties. comfortzorg toedienen bij zwaar zorgbehoevenden. op een correcte manier met medicijnen omgaan.		ADL-assistentie PDL-assistentie Lichaamsgerichte zelfredzaamheid Verzorging bij hulpbehoevende personen Medicatie	Audiovisueel materiaal
maatregelen nemen om beroepsziekten te voorkomen.	BC 127		
preventief toezien op de veiligheid en integriteit van de cliënt en van de collega's.	BC 128		
vigerende regelgeving inzake hygiëne, veiligheid, milieu en gezondheid toepassen.	BC 125		
handelen conform de wettelijke vereisten. de richtlijnen inzake hygiëne, veiligheid, milieu en gezondheid toepassen. anticiperend optreden ter voorkoming van beroepsziekten.		Wetgeving en richtlijnen inzake veiligheid	Analyse werkpostfiche, risico-analyse, veiligheidsvoorschriften.
de cliënt helpen met praktische zaken ingeval van handicap, ziekte of letsel.	BC 039		

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (SV) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
omschrijven welke noden de cliënt ervaart op praktisch vlak. hulpmiddelen en –technieken inschakelen bij dagdagelijkse handelingen. de cliënt informeren over hulpmiddelen.		ADL/PDL-assistentie Bestaande hulpmiddelen	Praktijkuitstap Groepsopdracht Bezoek mediotheek Raadpleging internet

27 Module M PZ 022 - Methodisch handelen in een organisatie - 40 Lestijden

Administratieve code:

27.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren cursisten competenties die gericht zijn op het methodisch handelen én vanuit de context van het werken in een organisatie. De focus richt zich ook specifiek op begeleidings- en handelingsplanning.

27.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

27.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
de hulpvraag van de cliënt koppelen aan de begeleidingsmogelijkheden van de organisatie.	BC 004		
rekening houden met de visie en met de missie van de organisatie.	BC 115		
handelen naar de missie, de visie, de organisatiestructuur en de begeleidingsmogelijkheden van de organisatie. informereren over de vraagstelling van de cliënt. ondersteuningsvragen die niet passen binnen de begeleidingsmogelijkheden signaleren. bijdragen aan kwaliteitszorg.		Missie en visie Organisatiestructuur Aanbod Kwaliteitszorg	Exemplarisch werken Folders en websites van de voorzieningen Kwaliteitshandboek
deelnemen aan het opstellen van een individueel begeleidingsplan.	BC 094		
deelnemen aan het bepalen van doelstellingen voor de individuele cliënt en/of de groep.	BC 096		
relevante informatie selecteren in functie van een optimale begeleiding van een cliënt.	BC 098		
verbanden leggen tussen informatie uit verschillende	BC 092		

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
bronnen over de cliënt en/of het cliëntsysteem.			
afspraken maken en nakomen over de uitvoering van de begeleidings- en handelingsplannen.	BC 078		
het belang van methodisch handelen omschrijven. een selectie maken van relevante informatie op basis van verschillende bronnen in functie van de begeleiding. in samenspraak met alle betrokken partijen een analyse maken van de beginsituatie van de cliënt. in overleg met alle betrokken partijen een begeleidingsplan mee opstellen. mee instaan voor de opvolging van het begeleidingsplan.		Werken met begeleidings- en handelingsplannen	Uitgewerkte begeleidings- en handelingsplannen Groepswerk

28 Module M PZ 023 - Omgaan met het cliëntsysteem - 40 Lestijden

Administratieve code:

28.1 Algemene doelstelling van de module

In deze module leren cursisten competenties die gericht zijn op ondersteuning en/of begeleiding van het cliëntsysteem. Het contextueel handelen vormt hierin een belangrijke invalshoek.

28.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

28.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED)	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
De cursisten kunnen			
relevante informatie over het cliëntsysteem inwinnen.	BC 002		
de cliënt ondersteunen bij het onderhouden van zijn relatie met de familie.	BC 064		
adequaat reageren op reacties of voorstellen vanuit het cliëntsysteem.	BC 066		
omgaan met vragen omtrent opvoeding of begeleiding van de cliënt.	BC 067		
zich verplaatsen in de achtergrond van de cliënt en/of het cliëntsysteem.	BC 072		
het begrip cliëntsysteem omschrijven. het cliëntsysteem in kaart brengen. het belang van contacten tussen de cliënt en zijn familie/cliëntsysteem verwoorden. het contact tussen cliënt en familie/cliëntsysteem optimaliseren. adequaat omgaan met signalen vanuit het cliëntsysteem. betekenis geven aan belangrijke aspecten uit de		Systeemtheoretische kaders, bv. systeemdenken, territoriumleer, contextuele hulpverlening...	Oefeningen Casussen Werken met levensverhalen

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
achtergrond van de cliënt/ het cliëntsysteem.			
informatie geven aan de cliënt of zijn omgeving.	BC 010		
de cliënt ondersteunen bij het uitbouwen van sociale netwerken.	BC 062		
achterhalen welke personen of organisaties belangrijk kunnen zijn voor de cliënt.	BC 063		
een functionele relatie onderhouden met de school of opleidingsverstrekker.	BC 068		
een functionele relatie onderhouden met de werkgever.	BC 069		
een functionele relatie onderhouden met andere dienstverlenende organisaties.	BC 071		
kan argumenteren aan wie hij welke informatie geeft. de definitie van sociale netwerken weergeven. het belang van sociale netwerken aantonen. het sociaal netwerk van de cliënt in kaart brengen en bespreken. het belang aantonen van een functionele relatie met het sociale netwerk in functie van de cliënt.		Sociale netwerken	Oefeningen Casussen Praktijkvoorbeelden

29 Module M PZ 024 - Actuele tendensen in het welzijnswerk - 40 Lestijden

Administratieve code:

29.1 Algemene doelstelling van de module

Deze module richt de focus op vernieuwing en verdieping van een aantal inzichten, vaardigheden en competenties met betrekking tot zorg en/of orthoagogische hulpverlening

29.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

29.3 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Leerplandoelstellingen met inbegrip van basiscompetenties (BC), <i>uitbreidingsdoelstellingen (U)</i> , Eigen doelen (ED) De cursisten kunnen	BC/ED	Leerinhouden	Methodologische wenken
de eigen deskundigheid verhogen via zelfstudie, vorming of supervisie.	BC 112		
het eigen handelen aanpassen aan nieuwe inzichten in de zorg of (orthoped)agogische hulpverlening.	BC 113		
recente ontwikkelingen over inzichten en vaardigheden m.b.t. zijn functie opvolgen, analyseren en verwerken. nieuwe inzichten vertalen naar de praktijk. aangeven hoe nieuwe inzichten kunnen geïntegreerd worden in het eigen professioneel handelen.		Actuele tendensen in het welzijnswerk	Projectwerk Competentiegerichte opdracht

30 Modules M PZ 025 t.e.m. 030 - Methodische werkbegeleiding en supervisie 1 tot en met 6

Administratieve codes:

30.1 Algemene doelstelling

In deze module(s) staan de methodische werkbegeleiding en supervisie met betrekking tot het (individueel) leerproces centraal. Hier leren cursisten (kritisch) reflecteren op hun eigen handelen, het bij te sturen en hun eigen deskundig en professioneel handelen permanent te optimaliseren. Deze doelstelling impliceert een gedifferentieerd leertraject. Doorheen de verschillende modules Methodische werkbegeleiding en supervisie worden telkens de vooropgestelde basiscompetenties vanuit onderling verschillende contexten en/of verdiepende dimensies aangeleerd.

30.2 Beginsituatie

De cursist voldoet aan de wettelijke toelatingsvoorwaarden. Er is geen specifieke voorkennis nodig.

30.3 Leerplandoelstellingen

De cursisten kunnen:

- reflecteren op het eigen handelen en op de eigen beleving van de situatie
- het eigen handelen evalueren en bij sturen
- de eigen deskundigheid verhogen via zelfstudie, vorming en supervisie.

Op het einde van de opleiding moet een cursist in staat zijn:

- vanuit door kennis onderbouwde kaders te reflecteren en van daaruit te handelen
- kennis en vaardigheden uit een bepaalde context te abstraheren en te gebruiken bij de aanpak van nieuwe taken, problemen of situaties
- zelfstandig een persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) op te maken.

30.4 Leerinhouden

In deze modules moet ruimte gegeven worden aan de inbreng van de centra om in te spelen op de specifieke leerbehoeften van de cursisten. We beperken ons hier dan ook tot algemene richtlijnen.

De reflectielijn binnen de modules methodische begeleiding en gesuperviseerde praktijk richt zich op de volgende onderdelen:

- reflectie als leerproces en de ontwikkeling van reflectieve vaardigheden

- reflectie gericht op het persoonlijk functioneren
- reflectie gericht op het methodisch handelen
- reflectie gericht op het persoonlijk beroepsmatig handelen in de ruimere context
- reflectie gericht op transfer

Deze inhoud wordt gespecificeerd doorheen de verschillende modules afhankelijk van de leerbehoeften van de cursisten aan de hand van situaties en contexten die toenemen in complexiteit naarmate de cursisten vorderen in hun leerproces.

In de startfase worden de leervragen/situaties aangebracht door de begeleider. In een latere fase zijn het de cursisten die zelf op basis van hun ervaringen op de werkvloer leervragen of beroepservaringen inbrengen.

30.5 Organisatie

Voor deze modules worden de cursisten in leergroepen geplaatst die regelmatig samenkomen onder begeleiding van een supervisor. Deze leergroepen kunnen verticaal of horizontaal worden samengesteld.

30.6 Methodologische wenken

Binnen de leergroepen kan gebruik gemaakt worden van verschillende modellen, methoden en middelen. Voor de ontwikkeling van reflectieve vaardigheden als competentie is het aangewezen dat de cursisten verschillende modellen en methoden leren gebruiken en toepassen en ook leren reflecteren over de wijze van reflecteren op zich.

De volgende modellen, methoden en middelen kunnen gebruikt worden. De keuze voor een methode, model of een middel is afhankelijk van het (leer)rendement dat wordt nagestreefd:

- het model van Korthagen
- het STARR model
- reflectieve praktijkvoering van Johns
- methode van Van der Plas
- de incidentmethode
- de casusmethode
- een feedbackschrijftje

- het schrijven van reflectieverslagen
- het werken met een POP, logboek en portfolio.

Om een open en eerlijk gespreksklimaat te bevorderen en daarmee aan een veilige sfeer binnen de groep te werken is het belangrijk dat de privacy gewaarborgd wordt en dat derhalve alle informatie die in deze groepen ter sprake komt als vertrouwelijk wordt beschouwd.

30.7 Sleutelvaardigheden

Sleutelvaardigheden zijn essentieel voor het beroep en dragen bij tot de algemene persoonsvorming van de cursist. Zowel tijdens de supervisiemomenten als tijdens de praktijk dient de cursist hieraan te werken, zodat deze vaardigheden geïntegreerd zijn bij het afstuderen.

ASSERTIVITEIT	In staat zijn eigen meningen en gevoelens te verwoorden en ervoor op te komen.	SV 003
BESLISSINGSVERMOGEN	In staat zijn een standpunt in te nemen of tot een handeling over te gaan, en er ook de verantwoordelijkheid voor op te nemen.	SV 004
CONTACTVAARDIGHEID	In staat zijn om contact te leggen en eventueel te onderhouden, ook in moeilijke situaties (onder meer met mensen met verschillende opvattingen en achtergrond).	SV 006
CREATIVITEIT	In staat zijn om persoonlijke ideeën en oplossingen te bedenken en uit te voeren.	SV 007
DIENSTVERLENENDE VAARDIGHEID	In staat zijn om op vraag en proactief diensten of zorg te verlenen.	SV 008
DOORZETTINGSVERMOGEN	In staat zijn om, ondanks, moeilijkheden, op een doel gericht te blijven.	SV 009
EMPATHIE	In staat zijn zich in te leven in iemands situatie, er begrip voor op te brengen en er tactvol mee om te gaan.	SV 011
IMAGOBEWUSTZIJN	In staat zijn om de impact van eigen gedrag en voorkomen in te schatten.	SV 013
KRITISCHE INGESTELDHEID	In staat zijn zichzelf en zijn omgeving in vraag te stellen, de waarde van een bewering of een feit, de haalbaarheid van een vooropgesteld doel te verifiëren, alvorens een stelling in te nemen.	SV 015
LOYAUTEIT	Blijk geven van sterkte betrokkenheid op de organisatie en de regels en afspraken die er gelden.	SV 020
VERANTWOORDELIJKHEIDSZIN	Aandacht hebben voor de consequenties van een taak en beslissingen nemen op basis van mogelijke consequenties ervan.	SV 031
ZELFSTANDIGHEID	In staat zijn om zelfstandig zonder hulp of toezicht gedurende lange tijd aan een taak te werken.	SV 032
ZELFVERTROUWEN	In staat zijn om een taak aan te pakken vanuit geloof van eigen kennen en kunnen.	SV 033
ZIN VOOR INITIATIEF	In staat zijn om problemen en taken aan te pakken zonder dat het gevraagd wordt of de omstandigheden ertoe dwingen.	SV 034
ZIN VOOR SAMENWERKING	In staat zijn om gemeenschappelijk aan eenzelfde taak te werken.	SV 035

31 Modules M PZ 031 t.e.m. 036 - Gesuperviseerde beroepspraktijk 1 tot en met 6

Administratieve codes:

31.1 Algemene doelstelling

In deze module(s) leren cursisten het professioneel/ methodisch handelen te integreren in en via (praktijk) ervaringen in het beroepenveld. Gedurende de opleiding doet de cursist twee soorten kennis op:

- algemene beroepskennis die de noodzakelijke basis vormt voor professioneel handelen
- kennis op basis van ervaring die wordt gegenereerd door te handelen in de praktijk.

Om tot professioneel handelen te komen moeten beide soorten kennis worden verbonden in een conceptueel kader. Enerzijds moet de cursist leren de theorie te vertalen naar de praktijk en moet hij ook inzien hoe hij in de praktijk effectief gebruik kan maken van de kennis die hij in de theoretische lessen heeft verworven. Anderzijds moet de cursist leren zijn eigen functioneren in het werkveld te toetsen aan theoretische inzichten. Pas wanneer de cursist tot een integratie komt van de drie elementen: persoon - theorie - praktijk, kan er sprake zijn van bewust en bekwaam handelen.

Het is niet correct om ervan uit te gaan dat deze integratie zonder meer voortvloeit uit de combinatie van theoretische lessen en het opdoen van praktijkervaring in het werkveld. Een beginnende cursist heeft geen basiskennis en ook geen duidelijk beeld van de verwachtingen van het werkveld. Hij weet dus nog niet wat hij wel en niet kan. Zich bewust worden van zijn eigen sterke en zwakke kanten is een belangrijke voorwaarde om te kunnen groeien en zo tot integratie te komen. In de modules gesuperviseerde beroepspraktijk leert de cursist vanuit de eigen concrete werkervaring zijn eigen competenties te onderzoeken en daarbij verbindingen te leggen met de eigen persoon. Het uiteindelijke doel van supervisie is dat de cursist zelf gaat benoemen wat zijn sterke en zwakke punten zijn, zich bewust wordt van de factoren die zijn handelen sturen en door kritisch daarover te reflecteren alternatieven leert formuleren en deze gedragsalternatieven vervolgens gaat uitproberen in de praktijk.

31.2 Organisatie

Gezien het belang van de voortdurende koppeling theorie en praktijk, opteren we voor een duaal leertraject. Dit houdt in dat de cursist naast het volgen van lessen ook ervaring opdoet in het werkveld. Elk centrum kan vrij bepalen hoe de uren praktijk gespreid worden over de verschillende semesters rekening houdend met de kenmerken en de behoeften van de cursisten.

Afspraken rond de praktijk worden vastgelegd in een praktijkovereenkomst die door de drie betrokken partijen ondertekend wordt.

31.3 Begeleiding van de beroepspraktijk

Het leerproces binnen supervisie is een individueel leerproces. De cursist wordt daarbij begeleid door een supervisor vanuit het centrum en een mentor op de werkvloer. De supervisor bewaakt het gehele leerproces en zal de input van de cursist en van de mentor verzamelen om gericht feedback te geven aan de cursist en mee richting te geven aan het leerproces.

In de aanvangsfase treedt de supervisor sturend op, naarmate de cursist verder vordert, krijgt de supervisor een meer coachende rol tot de cursist in staat is zelf de verantwoordelijkheid voor het eigen leerproces op te nemen. De mentor staat in voor de begeleiding van de cursist op de werkvloer. Hij volgt het

functioneren van de cursist van dichtbij op, stimuleert en stuurt bij. In de loop van de opleiding neemt deze begeleiding en sturing geleidelijk af en neemt de zelfstandigheid waarmee de cursist de beroepstaken uitvoert toe.

31.4 Beoordeling van de beroepspraktijk

De vorderingen van de cursist worden opgevolgd door de cursist, de interne begeleider en de supervisor middels

- praktijkopdrachten
- individuele begeleidingsgesprekken
- functioneringsgesprekken aan de hand van een functioneringslijst of competentieschalen.

In de loop van de opleiding wordt op regelmatige tijdstippen nagegaan in welk stadium van competentieontwikkeling de cursist zich bevindt op basis van een combinatie van volgende beoordelingscriteria:

- de aard en mate van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid die de cursist heeft laten zien.
- de aard en mate van begeleiding die hierbij nodig is geweest.
- de mate van complexiteit van de opdrachten en taken die de cursist heeft uitgevoerd.
- de mate van complexiteit van de situatie waarin de cursist zijn handelingsbekwaamheid getoond heeft.

	Begeleiding	Zelfstandigheid	Taak	Situatie
Stadium 1	Onder toezicht	In opdracht	Eenvoudige taken	Eenvoudige situaties
Stadium 2	Onder toezicht op afstand	Gedeeld initiatief	Eenvoudige taken	Eenvoudige situaties
Stadium 3	Onder toezicht op afstand	Eigen initiatief in overleg	Complexere taken	Complexere situaties
Stadium 4	Onder verwijderd toezicht	Verantwoord eigen initiatief	Complexe taken	Complexe situaties

Na het beëindigen van de opleiding is de cursist in staat om volledig zelfstandig als begeleider te functioneren. Hij heeft de aangeboden inzichten, vaardigheden en houdingen geïntegreerd in het eigen denken en handelen. Hij geeft blijk van een grote mate van zelfstandigheid en zelfvertrouwen. Hij neemt initiatief, kan doelgericht werken en is in staat zowel individueel als in team te functioneren binnen het geheel van de organisatie. Hij onderkent het belang van permanente bijscholing voor verdere professionalisering en kan daar zelf sturing aan geven.

31.5 Sleutelvaardigheden

Sleutelvaardigheden zijn essentieel voor het beroep en dragen bij tot de algemene persoonsvorming van de cursist. Zowel tijdens de supervisiemomenten als tijdens de praktijk dient de cursist hieraan te werken, zodat deze vaardigheden geïntegreerd zijn bij het afstuderen.

ASSERTIVITEIT	In staat zijn eigen meningen en gevoelens te verwoorden en ervoor op te komen.	SV003
BESLISSINGSVERMOGEN	In staat zijn een standpunt in te nemen of tot een handeling over te gaan, en er ook de verantwoordelijkheid voor op te nemen.	SV004
CONTACTVAARDIGHEID	In staat zijn om contact te leggen en eventueel te onderhouden, ook in moeilijke situaties (onder meer met mensen met verschillende opvattingen en achtergrond).	SV006
CREATIVITEIT	In staat zijn om persoonlijke ideeën en oplossingen te bedenken en uit te voeren.	SV007
DIENSTVERLENENDE VAARDIGHEID	In staat zijn om op vraag en proactief diensten of zorg te verlenen.	SV008
DOORZETTINGSVERMOGEN	In staat zijn om, ondanks, moeilijkheden, op een doel gericht te blijven.	SV009
EMPATHIE	In staat zijn zich in te leven in iemands situatie, er begrip voor op te brengen en er tactvol mee om te gaan.	SV011
IMAGOBEWUSTZIJN	In staat zijn om de impact van eigen gedrag en voorkomen in te schatten.	SV013
KRITISCHE INGESTELDHEID	In staat zijn zichzelf en zijn omgeving in vraag te stellen, de waarde van een bewering of een feit, de haalbaarheid van een vooropgesteld doel te verifiëren, alvorens een stelling in te nemen.	SV015
LOYAUTEIT	Blijk geven van sterkte betrokkenheid op de organisatie en de regels en afspraken die er gelden.	SV020
VERANTWOORDELIJKHEIDSZIN	Aandacht hebben voor de consequenties van een taak en beslissingen nemen op basis van mogelijke consequenties ervan.	SV031
ZELFSTANDIGHEID	In staat zijn om zelfstandig zonder hulp of toezicht gedurende lange tijd aan een taak te werken.	SV032
ZELFVERTROUWEN	In staat zijn om een taak aan te pakken vanuit geloof van eigen kennen en kunnen.	SV033
ZIN VOOR INITIATIEF	In staat zijn om problemen en taken aan te pakken zonder dat het gevraagd wordt of de omstandigheden ertoe dwingen.	SV034
ZIN VOOR SAMENWERKING	In staat zijn om gemeenschappelijk aan eenzelfde taak te werken.	SV035

32 Bibliografie

Aandacht voor de mens: tips voor een betere communicatie met dementerende mensen, VBV, Brussel, 2002.

- ANDERSSON, Birgitta, *Van sociale vertelsels en striptekeningen tot ervaringsbibliotheek: een pedagogische werkwijze voor kinderen/leerlingen/personen met neuropsychiatrische problemen als autisme, Aspergersyndroom, syndroom van Gilles de la Tourette*, DAMP, ADHD, Garant, Antwerpen, 2002.
- ATTWOOD, Tony, *Het syndroom van Asperger: een gids voor ouders en hulpverleners*, Swets en Zeitlinger, Lisse, 2003.
- Bakker, C. & Bakker-Radbau, M., *Verboden toegang*, De Nederlandse Boekenhandel, Antwerpen, 1976.
-
- BARON-COHEN, *Autisme en Asperger-syndroom, de stand van zaken*, Nieuwezijds, Amsterdam, 2008.
- BELIE, Erik De, *Gehechtheid en gehechtheidsproblemen bij personen met een verstandelijke beperking*, Garant, Antwerpen, 2007.
- BERNLEF, J., *Hersenschimmen*, Querido, Amsterdam, 2008. (heruitgave)
- BISSCHOP, Marijke, COMPERNOLLE, Theo, *Je kind kan het zelf: een vlotte en plezierige methode voor het aanleren van zelfredzaamheid*, Standaard, Antwerpen, 1997.
- BOGDASHINA, Olga, *Communicatiekwesaties bij autisme en syndroom van Asperger: spreken we dezelfde taal?*, Garant, Antwerpen, 2006.
- BOSCH, Erik, *Emancipatie: de rechte weg van A naar B*.
- BOSCH, Erik, *Heeft een vrouw ook een piemel*.
- BOSCH, Erik, *Seksualiteit en relatievorming van mensen met een verstandelijke handicap: een praktijk- en discussieboek*, Nelissen, Baarn, 1999.
- BOSCH, Erik, *Visie en attitude: respectvolle bejegening van mensen met een verstandelijke handicap: een praktijk- en discussieboek*, Nelissen, Baarn, 1995.
- BOSCH, Erik, *Waar bemoei je je mee?*
- BRANDS, Mensto, *Agogiek: pedagogiek en psychologie voor SPW*, Spruyt, Van Mantgem en De Does, Leiden, 1995-1996.
- BRANDT, G., SLEMBROECK, H., *Kwaliteitszorg in de voorzieningen voor personen met een handicap: handleiding voor het opstellen en invoeren van het kwaliteitshandboek*, Acco, Leuven/Leusden, 2000.
- BROEKAERT, Erik, [et al.], *Handboek bijzondere orthopedagogiek*, Garant, Antwerpen, 2005.
- BROEKAERT, Erik, FEVER, Frank de, SCHOORL, Petrus Martinus, *Orthopedagogiek en maatschappij: vragen en visies*, Garant, Leuven, 1997.
- BUELENS, M., & VERMEIREN, Ann, *Zelfzorg, de kracht van de persoonlijke groei*. Lannoo, Tielt, 1999.
- BUIT, G., & De MOEI J., *Professionele houding in de hulpverlening: voortbouwen op je levenservaring*, Nelissen, Baarn, 1991.
- CAMMAER, H. *Menselijke levensloop: genetische psychologie*, Acco, Leuven, 1992.
- CATTEEUW, K., VAN CROMBRUGGE, H., *Een wereld van verschil: psychologen en pedagogen in een multiculturele samenleving*, Garant, Antwerpen/Apeldoorn, 2003.

- CELESTIN-WESTREICH, S., en CELESTIN, L., *Observeren en rapporteren*, Pearson Education, Benelux, 2008.
- COËLHO, M.B., *Zakwoordenboek der geneeskunde*, Elsevier Gezondheidszorg, Doetinchem, 2003.
- CREMERS, T., PIJS, E., *Professionaliteit en kwaliteitszorg. WZ304*, Arnhem, 2005.
- CRAEYNEST, P., *Psychologie van de levensloop*, ACCO, Leuven, 2005.
- CUNNINGHAM, Cliff, *Het syndroom van Down*, De Kern, Baarn, 1999.
- *Cursus 'EHBO'*, KHL Diest
- *Cursus 'Begrippen van verpleegkunde'*, PHL Hasselt
- CUYVERS, Guido, *Gedrag als menselijke ervaring: inleiding tot de psychologie*, Wolters, Leuven, 2000.
- DE BIL, M., DE BIL, P., *Praktijkgerichte ontwikkelingspsychologie*, Nelissen, Barneveld, 2007.
- DE BIL, P., *Observeren, registreren, rapporteren en interpreteren*, Nelissen, Soest, 2004.
- DE MAN, L & JANSSENS, G., *Psychologie deel2*, De Sikkel, Oostmalle, 1999.
- DEGRIECK, Steven, *Denk en doe: praktische ideeën voor de eerste stappen in het leerproces bij mensen met autisme en mensen met een ontwikkelingsachterstand*, EPO, Berchem, 2001.
- DELFOS, Martine, *(Pleeg)kinderen en vreemd gedrag!?: in 13 thema's: pleegangst, adoptie, loyaliteit, afstammingsonrust, gehechtheid, rouwen, seksueel misbruik, ADHD, borderline, depressie, pesten, autisme, sociaal onhandig*, SWP, Amsterdam, 2001.
- DELFOS, Martine, *(Pleeg)kinderen en vreemd gedrag!?: in 13 thema's: pleegangst, adoptie, loyaliteit, afstammingsonrust, gehechtheid, rouwen, seksueel misbruik, ADHD, borderline, depressie, pesten, autisme, sociaal onhandig*, SWP, Amsterdam, 2001.
- DELFOS, Martine, *Een vreemde wereld: over autisme, het syndroom van Asperger en PDD-NOS: voor ouders, partners, hulpverleners en de mensen zelf*, SWP, Amsterdam, 2005.
- DELFT, Ingrid H. Van, *Wanneer is hier de tijd voorbij: demente ouderen aan het woord*, Anthos, Amsterdam, 2006.
- DE MEER, W., ROMBOUT, T., *Intervisie, een wegwijzer*, Bohn, Stafleu van Loghum, Houten 2005.
- DE STERCK, M., *Bij nader inzien: mensen uit andere culturen onder ons*, Davidsfonds/infodok, Leuven, 1992.
- DEVOS, Chantal, *Een aangeboren aandoening...: en dan? Inventaris met kenmerken en adviezen*, SIG, Destelbergen, 2003.
- DIK, Marjolein, *Baby's en peuters met een visuele handicap: over de eerste drie levensjaren van kinderen die blind of slechtziend zijn*, Van Loghum Slaterus, Deventer, 1988.
- *Eerste stappen in de eerstehulpverlening, tips voor eerste hulp bij ongeval of ziekte in de werkomgeving*, IDEWE, Leuven.
- EGBERTS, Chiel, *Ouders op hun plek*.
- ELDERING, L., *Cultuur en opvoeding: interculturele pedagogiek vanuit ecologisch perspectief*, Lemniscaat, Rotterdam, 2002.
- *Erfelijkheid in de kijker: algemene informatie*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Leuven, ?
- FELDMAN, R., *Ontwikkelingspsychologie*, Pearson Education Benelux, 2005.
- FLIKWAART, D., HOUBRAKEN, B., MENKVELD, P., *De klant vraagt! Wij draaien wel? Het verduidelijken van hulpvragen van mensen met een (verstandelijke) beperking*, Utrecht Somma, 2000.

- FRITH, Uta, *Autisme: verklaringen van het raadsel*, EPO, Berchem, 2005.
- FRYNS, J.P., *Het fragiele X-syndroom: over diagnostiek en hulpverlening*, Centrum voor menselijke erfelijkheid, Leuven, 1994.
- GEELEN, R., *Omgaan met roepgedrag: Ouderenzorg*, Elsevier.
- *Gehandicaptenzorg, Psychoanalytische Perspectieven*, Gent, 1992.
- GENNEP, Ad van, [et al.], *Voor en tegen: vernieuwingen in de zorg voor mensen met een verstandelijk handicap*, Garant, Antwerpen, 2003.
- GENNEP, Ad van, *Emancipatie van de zwaksten in de samenleving: over paradigma's van verstandelijk handicap*, Boom, Amsterdam, 2000.
- GERLAND, Gunilla, *Een echt mens: autobiografie van een vrouw met autisme*, Pandora, 2005. (Eerder verschenen bij Houtekiet, Antwerpen, 1998.)
- GERRICKENS, P., VERSTEGE, M., VAN DUN, Z., *Handleiding Waarden- en normenspel, 's Hertogenbosch*, 2003.
- GESTHUIZEN, Stef, *Lief en lijf, vriendschap en seks*, Garant, Leuven, 1994.
- GHESQUIÈRE, Pol, *Kinderen met problemen: over de opvoeding en de behandeling van en het onderwijs aan kinderen met fysieke, sensoriele of mentale handicap, gedragsproblemen of een leerstoornis*, Garant, Leuven, 2000.
- GIELIS, Frans, *Groepsleider, een vak apart*.
- GROEN M., *Reflecteren: de basis, op weg naar bewust en bekwaam handelen*, Wolters Noordhoff, Groningen/Houten, 2006.
- GRAAFF, Floor de, [et al.], *Gehandicaptenzorg WZ 315*, Angerenstein, Arnhem, 2005.
- *Het plan van je leven: theorie en praktijk van orthopedagogische handelingsplanning in instellingen voor mentaal gehandicapten in Vlaanderen*, Monnikenheide, Zoersel, 1989.
- *Handboek voor helpers*, Het Belgische Rode Kruis.
- HARRIS, T.A., *Ik ben OK, jij bent OK*. Bilthoven, Ambo, 1978.
- HAUTVAST - HAAKSMA, H., *Communicatie, observeren en rapporteren*, Nijgh-Versluys?, Baarn, 2000.
- HENDRIKSEN, J., *Begeleid intervisiemodel, collegiale advisering en probleemoplossing*, Nelissen, Soest, 2006.
- Hooste, Ann van, KÚTI, Katrien, Maes, Bea, *Kinderen met Down: een kind met een verstandelijke handicap in je gezin*, Lannoo, Tielt, 2008.
- JAGT N., LEUFKENS N., ROMBOUT, T., *Supervisie, praktisch bezien, kritisch bekeken*, Bohn Stafleu Van Lochum, Houten/Diegem, 1995.
- JACKSON, Luke, *Mafkezen en het Aspergersyndroom: een handleiding voor de puberteit*, Nieuwezijds, Amsterdam, 2003.
- KOHNSTAMM, R., *Kleine ontwikkelingspsychologie I*, Bohn Stafleu Van Loghem, Houtem Zaventem, 1994/4.
- KOHNSTAMM, R., *Kleine ontwikkelingspsychologie II*, Bohn Stafleu Van Loghem, Houtem Zaventem, 1994/2.
- KOK, J., F., W., *Opvoeden en hulpverlening in behandelingstehuizen: residentiële orthopedagogiek*, Lemniscaat, Rotterdam, 1979.
- *Leren en Leven met groepen: handleiding voor het werken in groepen*, Samsom.
- LAPPER, Alison, *Eigenhandig*.
- LOMBAERT, P., *Sociologie, deel 1 & 2*, De Sikkel, Oostmalle, 1996.
- LUIJK, F., *Vaardig Communiceren*, Martinus, Nijhof/Leiden, 1989.

- MARCOEN, A., *Ontwikkelingspsychologie*, Acco, Leuven, 1997-98.
- MARCOEN, A., GROMMEN, R., VAN RANST, N., *Als de schaduwen langer worden: psychologische perspectieven op ouder worden en oud zijn*, Lannoo, Tielt, 2006.
- MERTENS, VANDEBROECK, *Systeemgerichte methoden in de hulpverlening*.
- MÖNKS, F.J., *Ontwikkelingspsychologie*, Van Gorcum, Assen, 2009.
- NABUURS, *Basisboek systeemgerichte hulpverlening*.
- NIJGH, L., BOGERD, A., *Ondersteuning aan mensen met een verstandelijke beperking*, Nelissen, Barneveld, 2007
- NIJS, Piet, *Seksualiteit bij gehandicapten: (on)gewoon?*, Acco, Leuven, 1981.
- OFMAN, D., *Hé, ik daar*, Servire, 2007.
- OFMAN, D., *Kernkwadrantenspel*, Core Quality, 2004.
- OFMAN, D., *Bezieling en kwaliteit in organisaties*, Servire, 2006.
- OOMKES, F.,R., *Communicatieleer*, Boom, Amsterdam/Meppel, 2000.
- OOMKES, F.,R., *Training als beroep: sociale en interculturele vaardigheid 2a*, Boom Amsterdam/Meppel, 2001.
- OOMKES, F.,R., *Training als beroep: sociale en interculturele vaardigheid 2b*, Boom Amsterdam/Meppel, (2001)
- PEETERS, J., *Kind aan huis*, VBJK, Gent, 1996.
- PEETERS, Theo, *Autisme: van begrijpen tot begeleiden*, Hadewijch, Antwerpen, 1994.
- *Praktijkboek 'Eerste hulp'*, Rode Kruis Vlaanderen (vzw Vormingsinstituut).
- PREIN, H., *Trainingsboek conflicthantering en mediation*, Bohn Stafleu Van Loghum, Houtem/Diegem, 2001.
- PRENEEN, R. & WYSMANS, M., *Praten met ouders: een gids voor leerkrachten, zorgbegeleiders, opvoeders en leerlingenbegeleiders*, CEGO Publishers, Leuven, 2004.
- REGOUIN, W., *Supervisie: gids voor supervisanten*, Koninklijke Van Gorcum, Assen 2005.
- RIGTER, J., *Psychologie voor de praktijk*, Coutinho, Bussum, 1997.
- RITZEN, H., *Fasen in de menselijke ontwikkeling*, Bohn Stafleu Van Loghem, Houtem Zaventem, 1992/2.
- RUIJSSENAARS, W.,GRIETENS, H.,HELLINCKX, W., VANDERFAEILLIE, H., *Handboek orthopedagogische hulpverlening*, Acco, Leuven, 2005.
- ROEYERS, Herbert, *Autisme: alles op een rijtje*, Acco, Leuven, 2007.
- RÖGELS, N., *Levenslooppsychologie*, Nelissen, Barneveld, 2007.
- ROUTH, Kristina, *Epilepsie*, Corona, Etten-Leur, 2007.
- SCHOORL, P., M., VAN DEN BERGH, P., M., *Hulpverleners bij opvoeden: profiel van een handelingsgerichte orthopedagogiek*, Garant, Leuven/Apeldoorn, 1995.
- SCHOUTE, J., BEERTHUIZEN, J., *Gerontologische problemen: een inleiding*, Samson, Alphen aan den Rijn, 1980.
- SCHUTTE, S., VAN LIMPT, W., *Coachen van cliënten: vraaggerichte zorg in de praktijk*, Denekamp, Transfer advies, Coaching en training, 2006.
- SCHUURMANS, Ulco, *Wat kunnen we hieraan doen*.
- SERRUYS, Marc, *Aan de rand in het midden: probleemgedrag bij mensen met een autismespectrumstoornis en een verstandelijke beperking: over het verlies van evenwicht en het zoeken naar balans*, Garant, Antwerpen, 2005.

- SMIT, H., *Observeren en rapporteren*, Nelissen, Baarn, 1996.
- SOMERS, A., *De school is uit*, VBJK, Gent, 1998.
- SPIEKHOUT, Janna, RENGENTHART, Els, [et al.], *Als je kind het zelf niet kan: praktische handleiding voor de dagelijkse activiteiten van een kind met een motorische handicap ten gevolge van een hersenbeschadiging*, Bohn Stafleu Van Loghum, Houten, 2001.
- STROEKEN, H., *Kleine psychologie van het gesprek*, Boom, Amsterdam/Meppel, 1995.
- STRUYVEN, K., SIERENS, E., DOCHY, F. & JANSSENS, S., *Groot worden, de ontwikkeling van baby tot adolescent*, Lannoo Campus, Heverlee-Leuven, 2005/3
- SZATMARI, Peter, *Een bijzonder bewustzijn: een beter begrip van kinderen met autisme en Asperger*, Harcourt, Amsterdam, 2005.
- TIMMERS-HUIGENS, D., *Mogelijkheden voor verstandelijk gehandicapten*, Lemma, Utrecht, 1995.
- TIMMERS-HUIGENS, D., *Observeren en rapporteren in de zorg- en hulpverlening*, Van Tricht, Twello, 1999.
- THYS, Erik en Autisme Centraal, *Het geheim van de ruimtelift*, EPO, Berchem, 2008.
- UNRUH, John F., *De zorg voor kinderen met Downsyndroom: een gids voor hulpverleners, opvoeders en ouders*, Acco, Leuven, 1999.
- VAN BEEMEN, L., *Ontwikkelingspsychologie*, Noordhoff, 2006.
- VAN DEN LEE, C., TRIEPELS, J., *Van hulpvraag naar zorgplan: werkwijze: een vraaggestuurde methode voor begeleiders*, H Nelissen, Baarn, 2000.
- VAN DELFT, F., ROOIJENDIJK, L., & SJERPS, N., *Agressie in het sociaal pedagogisch werk*, H. Nelissen, Baarn, 1997.
- VAN EIJKEREN, M., *Leren in de kindercentra 1: de individuele ontwikkeling van het kind*, Nijgh & Van Diermar educatief, Rijswijk, 1995/2.
- VAN HOOFF, Chris, *Zorg voor jezelf*, Tiel, Lannoo, 2000.
- VAN HOVE, V., *De begeleider als bruggenbouwer*, Drongen, 2007.
- VAN HOVE, V., *Naar recht op eigenheid*.
- VAN HOVE, V., *In een bedding van verbondenheid*.
- VAN LEEUWEN, B., *Erkenning, identiteit en verschil: multiculturalisme en leven met culturele diversiteit*, Acco, Leuven/Leusden, 2003.
- VAN SANDE, P., *Gedragsobservatie: een inleiding tot systematisch observeren*, Wolters-Noordhoff, Groningen, 2000.
- VAN SEVENANT, K., DRIESSENS, K., *Bind-Kracht in armoede: krachtgerichte hulpverlening in dialoog*, Lannoo, Leuven, 2008.
- VEN, Luc van de, *Voortdurend mis ik schakels: de begeleiding van demente bejaarden en hun familie*, Acco, Leuven, 1993.
- VERHOEF, A.C., [et al.], *Gehandicaptenzorg (315)*, Nijgh Versluys, Baarn, 2001.
- VERHOEF, A.C., [et al.], *Ontwikkeling en opvoeding*, Nijgh & Van Diermar Educatief, Rijswijk, 1994.
- VERHOFSTADT-DENEVE, L., *Handboek ontwikkelingspsychologie*, Bohn Stafleu van Loghum, 2003.
- VERHULST, F., *De ontwikkeling van het kind*, Van Gorcum, Assen, 1994/3.
- VERMEULEN, Peter, *Brein bedriegt: als autisme niet op autisme lijkt*, Vlaamse Dienst Autisme, Gent, 1999.
- VERMEULEN, Peter, *Dit is de titel: over autistisch denken*, EPO, Berchem, 1999.

- VERMEULEN, Peter, *Een gesloten boek: autisme en emoties*, Acco, Leuven, 2005.
 - VERMEULEN, Peter, Fondelli, Thomas, *Syndroom van Asperger*, Lannoo, Tielt, 2008.
 - VERSCHRAEGEN, J., DE CORTE, G., VAN DEN HEUVEL, B.?, *E-dementie*, Garant, Antwerpen, 2006.
 - VERSTRAETE, Evelyn, *De stilte verbroken: diagnostiek en revalidatie van personen met een auditieve handicap: deel 1: theoretische basis*, Vormingsdienst SIG, Destelbergen, 1999.
 - VERTOMMEN, H., CLUCKERS, G., & LIETAER, G., (Ed.), *De relatie in therapie*, Universitaire pers, Leuven, 1989.
 - *Verzorgen van open wonden: reinigen, ontsmetten en beschermen*, Test Gezondheid nr. 74, augustus – september 2006.
 - *Vlug erbij, doeltreffend handelen bij ongelukken met kinderen*, Dorling Kindersly Ltd. Londen, 1999
 - VRIENDT, A. de, *Groepsopvoeders en ouders: tegenstanders of medestanders?*, Acco, Leuven, 1985.
 - WAGEMANS, Maurits, *Kan het niet zo?: voor een vlotte omgang met motorisch gehandicapten*, Wagemans, Borgerhout, s.d.
 - WATZLAWICK, P., e.a., *De pragmatische aspecten van de menselijke communicatie*, Deventer, Van Loghum-Slaterus, (Ned. vert. 1970).
 - WILLEMSE, *Anders kijken*.
 - WUYTS, Ben, *Anders maar niet minder: leven met een handicap*.
 - WUYTS, Ben, *Samen over de drempel: mens en handicap*.
 - ZANEN, L., *Mensen met een niet-aangeboren hersenletsel*, Bohn Stafleu van Loghum, 2002.
-
- BALTHAZAR, Nic, *Ben X*, 2008. (dvd)
 - MAASKANT, M.A., URLINGS, H.F.J., *Volgen. Respectvol omgaan met dementerende mensen met een verstandelijk handicap*, KAVANAH, s.d. (dvd + brochure)
 - STERKENBURG, Paula, IJZERMAN, Jan, *Gehechtheid, een psychotherapeutische behandeling*, 2007. (dvd, 28 min)
 - *De thuiszorg videogids*.
 - *Laat epilepsie niet te zwaar wegen*, Vlaamse Liga tegen Epilepsie.
 - *Oogappel video's 'Veiligheid en eerste hulp'*, Onafhankelijke ziekenfondsen.
 - *Met epilepsie kan je leven*, Nationaal epilepsiefonds, Nederland, 2003.
 - *PDL-video*, Stichting PDL Nederland.
 - *Preventie rugklachten*, Huize Eigen Haard + IDEWE
 - *Vernieuwingen in de zorg: het PGB*, GRIP, Brussel, 2008. (dvd + brochure)
 - *Zo zijn onze manieren*, VGPH
-
- *De rechte weg van A naar B*, WIV, emancipatiecahier.
 - *Echo's uit de gehandicaptenzorg*, VIBEG, Leuven. [<http://www.vibeg.be/echoinh.htm>]
 - *Klik*, Maandblad voor de verstandelijk gehandicaptenzorg, Media Business Press, Rotterdam. [<http://www.klik.org/>]

- *Preventiebrochures*, vzw Oostrem Herent, vzw De Berken Overijse, Huize Eigen Haard Aarschot.
- *Tijdschrift voor rehabilitatie en herstel van mensen met psychische beperkingen*, SWP, Amsterdam. [<http://www.rehabilitatie.nl/>]
- *Weliswaar.be*, Weliswaar, Brussel. [<http://www.weliswaar.be/>]
- *TOKK, Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie*, Acco, Leuven. [http://www.acco.be/acco_publishing/magazine/magazine_1.php]

- <http://autisme.start.be/>
- <http://www.alzheimerliga.be/>
- <http://www.autismecentraal.com/>
- <http://www.autismevlaanderen.be/>
- <http://www.bartimeus.nl/home>
- <http://www.blindenzorglichtenliefde.be/>
- <http://www.buro-urlings.nl/>
- <http://www.dementia.nl/>
- <http://www.dementie.be/start.asp>
- <http://www.downsyndroom.be>
- <http://www.downsyndroom.eu/>
- <http://www.epilepsie.nl/>
- <http://www.epilepsieliga.be/>
- <http://www.fragiel.be/>
- <http://www.fragielex.nl/>
- <http://www.gezondheid.be/>
- <http://www.gripvzw.be/>
- <http://www.inclusievlaanderen.be/>
- <http://kareldecorte.be>
- <http://www.kavanah.nl/productinfo.asp?prodid=182>
- <http://www.kindengezin.be>
- <http://members.home.nl/de-laak/competenties/kernkwadrabt/kernkwadrant%20maken.htm>
- <http://members.home.nl/zakina/normen%20en%20waarden.gif>
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Normen_en_waarden
- <http://www.ond.vlaanderen.be/gidsvoorouders/specifiekesituaties/geintegreerd/> (GON)
- <http://www.participate-autisme.be/> (met videomateriaal)
- <http://www.persoonsgebondenbudget.be/>
- <http://www.sn.nl>
- http://www.seniorennet.be/Pages/Gezond_leven/gezondheid_dementie_communicatie_met.php
- <http://www.sensomotorische-integratie.nl/>
- <http://www.sig-net.be/content.aspx?l=001>
- [http://www.vaph.be/vlafo/view/nl/10526-Persoonlijke-assistentiebudget+\(PAB\).html](http://www.vaph.be/vlafo/view/nl/10526-Persoonlijke-assistentiebudget+(PAB).html)
- <http://www.visio.org/>
- <http://www.vvkindergeneeskunde.be>
- <http://www.zelfhulp.be/index.html>

- Dienst Gezondheidszorg, Socialistische Mutualiteiten, Sint-Jansstraat Brussel
- Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap

